ئاركۆلۆژیای زمانی ماركس لەئەدەبەوە بۆگوتاری سیاسی … سمكۆ محەمەد

كەرتی چوارەم …

گەشەسەندنی زمان وەك بەشێكی گرنگ لەپێداویستیەكانی رۆژانە و پێناسەكردنی شتەكانی دەوروبەر و خۆجیاكردنەوەی مرۆڤ لەكائینەكانی تر، هەروەها لەنێو ئینسانیش زمان وەكو كارێكتەرێك لەبەرامبەر ئەویدیكە، لەنێو گوتاری سیاسی و فەرهەنگی دەورێكی كاریگەر دەبینێت، وەختێك زمان هەم بكەرێكی تۆڕ ئاسایە و ناكرێ رێسای بۆ دابنرێت، هەروەها پرسیاركەرێكە لەشتەكان، كەواتە نهێنی ئەم بكەرە لەدونیایەكەوە بۆ دونیایەكی تر جیاوازی هەیە، چونكە بیروڕایەك هەیە كەگوایە زمان خۆی توانایەكی ناوەكی نییە و بگرە ئەوە ئینسانە دەیكات بەبكەرێك لەدەرەوەی خۆی، لەشوێنێكی تردا ژیل د□□ز پێیوایە كەزمان تەنها دال دەخوڵقێنێ لەتێكستدا، ئەوە روەكەی تری زمانە كە كردەی زمانە و مەدلول بۆ شتەكان دیاری دەكات، هەموو ئەو موناقەشانەی كەلەبارەی زمانەوە كراوە تائێستا، جگە لەبونیادگەراكان، ئەوەمان پێدەڵێن كەزمان مرۆڤ دروست ناكات، بەڵكو ئەوە زەرورەتە بەزمان لەنێو ئاخاوتندا ناو و هێما لەشتەكان دەنێت و دەیبەخشێت و مرۆڤ لەمرۆڤێكی دیكەی رەش پێست و سپی پێست و سوور پێست و هتد جودادەكاتەوە، بەنێو فەرهەنگ و سیاسەتیشدا ئەوە چینەكانن زمان دەخەنە نێو گۆڕانە كۆمەڵایەتیەكانەوە، دەنا زمان هەر ئەو بكەرەیە كەبۆ زەرورەت كاری ئینسان مەیسەر دەكات.

ئێمە لێرەدا نامانەوی تەنها باس لەزمان بكەین ئەوەكو ئەوەی بونیادگەر و پاش بونیادگەرەكان قسەی لێدەكەن تەنها بۆ ئەدەب كەڵك وەربگرین، بەڵكو دەمەوی قسە لەسەر ئەوە بكەم كەزمان لەلای ماركس بۆچی بەهایەكی جیاوازی هەیە بۆ گەیاندن، هەڵبەت ئەو گەیاندنەی كەلەرێگەی گوتارەوە خۆی نمایش دەكات و دواتر لەبەرامبەر دژەكەی كەناوی ناوە سەرمایەداری، دەچێتە سەر زاری خەڵك و هۆشیار دەبنەوە و دەچێتە سەر زاری كرێكار كەئەو چینەیە لەپەراوێزی فەلسەفە نمایندەی عەدالەتی كۆمەڵایەتی دەكات، ئەم موناقەشەیە بۆ ئەوە دەكرێ تاكو چیتر دوگمایانە و ئیدیۆلۆژیانەی وشك تەماشای میتۆدی ماركسی نەكرێت بۆ ژیان، یان بۆ زمان تەنانەت لەنێو ئەدەبیشدا.

بۆ ئەوەی پێشەکیەك بدەین بەدەستەوە دەبێ باس لەهۆکارەکانی پشت زمان واتە میتازمان بکەین، بەلەبەر چاوگرتنی روداو و کارەساتە سروشتی و مرۆیەکان کەلەمێژوودا هەزارەها چیرۆکی لێ بەرهەمهاتووە, زمان وەزیفەیەکی تری وەرگرت, ئەویش بەدیکۆمێنت کردنی شتەکانە, هەر ئەوکاتیش بۆتە بەشێك لەبەئاگا هێنانەوەی مرۆق لەجۆرەکانی ترس, لەتەك ئەمانەشدا جیاکردنەوەی هۆز و نەتەوەکان و سنوور دانان بۆ تایبەتمەندی کولتورەکان, ئەم داتایانە کارێکی وەهای کردووە کەمرۆق لەڕێگای زمانەوە بۆ رێکخستنی کۆمەڵگە, خۆی لەکائینەکانی تر جیا بکاتەوەو هونەری ئاخاوتنی کردووە بەیەکێك لەئەولەویەتەکانی کاری خۆی، ئەم هۆکارانە مانایەکی دیکەی بەو زمانەدا کەپێشتر بەیەك فۆرشم کاری پێکراو بەیەك شێوە خۆی بەرهەمدەهێنایەوە لەنێو هەموو کایەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و سیاسی و تەنانەت ئابوریش.

بەرلەوەی گوتاری سیاسی هارمۆنیا و ئیلهام لەدەقە ئاینیەکانەوە وەربگرێ, ئاین وەکو تێکست خۆی جیاکردۆتە لەو رێکخراوە کۆمەڵایەتیەی کەجیهانێکیتر بۆ خەیاڵ خوڵقاندووە کەبەشێکی کرداری توندوتیژییە و جاری وەهاش هەیە لەرێگەی زمانەوە ئەو توندوتیژییەی بەرهەمهاتووە کەئەمە روویەکی کۆمەڵناسانەیە بۆ زمان، ئەگەر لەمەش بترازێین و لەرێگەی زمانەوە جوانیناسی وەربگرین کەلایەنێکی تری زمانە و دژ بەتوندوتیژییە، پێشتر ئیستاتیکا لەئەدەبدا زمانی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆی هەبوو, هەرلەو کایەیەشەوە تەعبیر لەشتەکان و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان دەکرا, ئەوەی کەلەزمانی نادیاری هونەریەوە دەڕازێنرێتەوە, میتافۆڕی زمانی ئەدەبە کەماشینێکە بۆبەرهەمهێنان و ئاشکراکردنی دیاردە سروشتیەکانی کۆمەڵگە و دەسەڵات, ئەوەیە کەلەدواین ئامانجی گوتاری نادیاردا, گوتارێك لەناواخنی زانستێك بۆ لێکۆڵینەوە و لۆژیك بەرهەمدێنێ, ئەمەش وەکو ئەوە وایە دکتۆرێك لەژێر پێستەوە وەزیفەی خانەکانی خوێنمان بۆ ئاشکرا بکات.

هەڵبەت سیمای میتافۆرە زمانەوانیەکان, گریمانەی پێش دیاری کردنی دال و مەدلولە کەلەفەلسەفەی ئیدیالیزمیدا کەلێنێك دەدۆزێتەوە, کەلێنێك کەپەیوەندی لەنێوان چەمکەکاندا دروست دەکات, ئەو پرسیارانەش وەڵام دەداتەوە کەلەزمانی ناراستەوخۆدا شەرمن دێنە بەرچاو.

زمانێك بۆ گشت .. زمانێك بۆ دەستە

زمانی ئەدەب هاوارێکی ئەفسانەیە, زمانی سیاسیش گوتارێکی

واقیعیە, هونەر لەم رستەیەدا لەوەدایە کەئەوەی لەزمانی ئەدەبیاتدا دەبینرێت, زمانی هێماکانە و زمانێکی سانسۆر کراوە, سانسۆرێك کەمێڵاێ لەڕێگەی هونەرەوە مەترسی خستێتە هەناوی دەقەوە, ئەمەش هەندێ جار مرۆڤ بەخواستی خۆی پێکیدێنێ, هەندێ جاریش دەسەڵاتە دیار و نادیارەکان کاری لەسەر دەکەن, شتێك کەلەناوەوە هەیە لێڵ و ناڕۆشنە, ئەوەش کەلەزمانی ئاخاوتنی گوتاردا هەیە, رۆشنتر و راستەوخۆتر دەبینرێت, بەومانایەی کەزمانی ئەدەب, زمانی دەگمەنە و حەتمی نیە, زمانێکی بێ هێزە بەرانبەر ئەودیاردانەی کەیارمەتی هیچ دەرەتانێك نادەن بەکراوەیی, بەڵام زمانی سیاسەت زمانێکی حەتمی و بەهێزە و داواکاریەکان رۆشنتر دەخاتە روو, هەر ئەوەی لەگوتەی پێ لەحیکمەتی کارمەندانی دەوڵەت, گوتاری کاتی هەڵبژاردن, گوتاری نێو پەرلەمان و کارێکتارەە سیاسیەکان و بازرگانەکان و هتد, زۆرێکی تری لەم بابەتەدا هەیە, دەشێ کاریگەری راستەوخۆ و ئاشکرایان هەبووبێت, ئەگەر ناوەڕۆکێکی فکری دیاریکراو و هەمەلایەنەیان نەبێت, ناچنە خانەی بنەمای باسی مێژووی کردەی سیاسیەوە کەزمان دەورو نەقشی تێدا هەیە.

بۆئەوەی بەراوردێك لەنێوان زمانی ئەدەبیات و زمانێك بۆ گوتاری سیاسی بکەین, بۆچوونی مۆریس بلانشۆ وەردەگرین بەسیفەتی ئەوەی هەم کاریگەری ئیستاتیکای لەنێو کاریگەری گوتاری سیاسیدا دۆزیوەتەوە و هەمیش لەنێو گوتاری هونەریدا “مۆریس بلانشۆ پێی وایە زمانی نوسین بەندە بەگێڕینەوە, تەنانەت بیرمەندە موحافیزکارەکانیش کەئەرکیان لەبەرگریکردن لەسیستمی سەقامگرتوو و شێوە باوەکانی ژیان و کار دەزانن, نیازیان وایە لەرێی توێژینەوە و نوسینەوە بۆچوونی کەسانی تر بەلای خۆیاندا رابکێشن” [1] هەر بۆ ئەوەش کەدووفاقیەتی زمان لەفرە مانایدا دەربخەین, دەوتوانین نمونەیەك وەربگرین, ئەوەی کەئەگەر لەئەدەبیاتدا سێو, یان سندوقێك لەسیاقی رستەیەکدا زیاتر لەمانایەکمان پێبدات, ئەوا لەگوتاری سیاسیدا یەك مانای راستەوخۆی هەیە, چونکە سێو تاکو نەخورێ نازانین تامی چیە, سندوقیش تاکو سەری هەڵنەدەینەوە نازانین بەتاڵە یان چ شتێکی تێدایە, ئەم نمونەیە پشتگیری لەزمانی بێ شەرم و راستەخۆ دەکاتەوە, بەرامبەر بەزمانی شەرمن و ناراستەوخۆ کەلەئەدەبیاتدا مەوجوودە و سیفەتێکی دیکەی زمانە لەنێو ئیستاتیکادا.

لەراستیدا زمانی گشت لەگەڵ زمانی دەستە، تەنها لەشێوەی پەیوەندیە کۆمەڵایەتی و بەرهەمهێنانەوەی نیە، بەڵکو لەشێوەی ئاراستەکردنیشێتی لەکایەکانی فەرهەنگ و سیاسەتدا، بۆ نمونە دەستە

کەمامەڵە لەگەڵ زماندا دەکات، واتە مامەڵە لەگەڵ گشت دەکات، بەڵام لەفەرهەنگدا ئەمە مەدلولیکی تری هەیە، ئەویش خۆبەرهەمهێنانەوەیەتی لەنێو تێکست و هیچی تر، بەوپێیەی کەفەرهەنگ و کردیەکی تاکیە و لەجیاتی گشت بیر ناکاتەوە و مانا بۆ شتەکان دابنێت، بەڵام لەزمانی گشتدا هەر هەمان زمانە کە گشت دەتوانێ جارێکی تر گشت بخاتە بەردەم لێپرسینەوە و خۆ بەرهەمهێنانەوە، ئەویش لەرەنگدانەوەی زمانی ئاراستەکردندایە، مەبەستم لەئاراستەکردن ئەوەیە کەسیاسەت شێوەیەکی دیکەی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیە، وەکو سۆسیۆلۆژیەکان دەڵێن، هەر ئەمەیە جیاوازی نێوان گشت و دەستە کە زۆرجار جیاوازی دەخاتە نێو گوتاریشەوە.

ئەندێشەی مارکس و تێروانینەکانی ئەو سەبارەت بەگەشسەندنی کۆمەڵەکان و بەتایبەت رەخنەکانی لەسەرمایەداری کاریگەری لەسەر دیدیگای بەشێکی زۆر لەسەر ئەندێشەی دوای خۆی دانا لەرۆژئاوا و دواتریش گەیشتنی فکرەکە بە رۆژهەڵات هەمان کاریگەری زیاتریشی هەبوو، چونکە چەوساندنەوە چینایەتیەکە لەلایەك و نەبوونی زمانێك بۆ دەربڕین بەرامبەر بەچەمکە سیاسیەکان کەبازاڕیان پێوەدەکرا تەکانێکی گەورەی دا، گەورەترین کەسێك کەدامەزرێنەری رەوتی فکری مارکس بوو، ئانتۆنیۆ گرامشی بوو کەدوو دەیەی تەمەنی خۆی لەزیندان مۆسۆلۆنیدا بردەسەر، ئەو لەنێو کایەی رۆشنبیری رۆژئاوا و هەڵویستی رۆشنبیر بوو، لەنێو ئەدەب و هونەریشدا (جۆرج لۆکاچ) بوو، ئیدی چۆنیەتی گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری و ئەدەبیەکان، بەری ئەو گوتارەگرت کەپشتبەستوو بوو بەدیموکراسیەتی بۆرژوازی و قەڵەمڕەوی دەسەڵاتی ئەوکات، ئیدی دەوڵەت هەموو هەوڵی ئەوەبوو کەلەنێو ئەندێشەدا قەڵەمڕەوی زیاتر بکات، لەوچوارچێوەیەدا دامودەزگاکانی بەئیدیۆلۆژیاکرد، بۆیە هەریەك لەگرامشی و جۆرج لۆکاچ بۆوایان وابوو کەکاریگەری ئەو زمانەی مارکس هێشتا دەتوانرێت بەرهەمبهێنرێتەوە و لەرێگەی کۆمەڵی مەدەنی جیاجیاوە کەلەهەمووی گرینگتر توخمەکانی ژیانی رۆژانەیە بگۆڕدرێت و رێگە نەدرێت دەوڵەت کۆنتڕۆڵی بکات، تەنانەت کاریگەری لەسەر میتۆدی خوێندنی زانکۆکانیش دانا، ئیدی پێشبڕکێ لەم میانەیەوە دەستپێکرد و هەرکەسێکیش ئەو پێشبڕکێیەی بردەوە، ئەوا لانیکەم سەرشەمقی کۆمەڵی دیکەی پێدەکرێ و ئاراستە جێکەوتەکەی دەوڵەت لەنێو دامودەزگاکانی وەخۆی نامێنێ.

سیاسەت لەزمانی تاکەوە بۆ زمانی کۆ

تائێستا ئینترۆپۆلۆژیای زمانەوانی و خودی ئینترۆپۆلۆژیستەکانیش, نەیانتوانیوە نەتەوەیەك یان گروپێکی کۆمەڵایەتی سابا لەهەر شوێنێکی ئەم دونیایە بێت بەنمونە وەربگرن و بیسەلمێنن یەکەمین داهێنەری زمان بوونە و ئەسڵی زمان جێگاو ڕێگایەکی دیاری کراوی هەبێت, بەشێك لەپەیوەندیەکانی بەرهەمهێنان, ئاڵوگۆڕی کۆمەڵایەتی و دەرکەوتەکانیەتی لەتەکنیك و شێوە فراماسیۆنی کۆمەڵایەتیدایە کەتان و پێی سترۆکتۆرەکان ڕوونی دەکەنەوە, ئەو بەشە مەعنەویەش لەبەشەکانی تری سەرخانی کۆمەڵگەدا ڕووبەرێکی فراوان داگیر دەکات. ئەوەش کەلەزماندا ئامادەیە بەرمەبنای کێبەرکێی چینەکان و گروپە کۆمەڵایەتیەکان بووە لەمێژوودا, یەکەمین هۆکاریش بۆجیاوازی زمانەکان, ئەوەبووە کەمرۆڤ لەدوای جێهێشتنی شوێنێك بۆ شوێنێکی تر گەشەی بەخۆیەوە بینیوە, هەر ئەوکات گروپێك یان بنەماڵەیەك ڕێکەوتوون لەسەر شێوەیەك لەئاخاوتن و پێناسەیەك بۆشتەکان کەلەڕەوتی کارکردندا کەڵکیان لێوەرگرتوون بۆبڕیار و ئاکامەکانی. بەمەش بیرکردنەوە ماهیەتی شتەکانی بەرهەمهێناوە, دەشێ مێژووی بیری سیاسی وەك مێژووی بیر تەماشا بکرێت, بەڵام لەچوارچێوەیەکی تایبەتدا لەبارەی دەوڵەت و تاکەکەس, ڕەوایی و دەستور, ئازادی و یەکسانی, کەپەیوەندیەکی پتەویان بەبیروڕای گشتی و بۆچونی ئاینی و گەشەکردنی فەلسەفی و زانستیانەوە هەیە.

سروشتی دەوڵەت پەیوەندیەکی گرنگی لەگەڵ بیری سیاسیدا هەیە, لەسەدەی حەڤدەهەم ئەم پەیوەندیە بەشێوەیەکی سروشتی گەیشتە لوتکە, بەرلەوکاتە ئەم بیرانە لەگەڵ جیهانبینی دینەکی گشتیدا گونجێندرابوون, ئەلێرەوە تێدەگەین کەزمان لەنێو بیری سیاسی و گەشەی فەلسەفەدا چ شتێکی جێهێشتووە, لەسەدەکانی ناوەڕاستەوە زانایانی بیری لاهوتی, لەکەشوهەوایەکی وەهادا زمانی ئەدەبیان بەسەر تەواوی کایەکانی تردا زاڵ کردبوو, دواتر لەگەڵ هاتنی ڕێنیسانسدا ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە مشت و ماڵ کرا و فەلسەفەی عەقلانی هاتە ئاراوە, ئەمەش تائەو جێگایە بڕی دەکرد کەئەدەب و هونەر تەنها دەربڕین بوو, بەڵام نەیدەتوانی گوتارێك بێت بۆرزگارکردنی ئینسان لەملکەچ بوون بۆهۆکارە ئابوری و کولتوریە جێکەوتەکان, جگە لەو چاکسازییە کۆمەڵایەتیەی کەتەنها بۆ بەرگرتن بوو لەهەر جۆرە شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی و شکستپێهێنانی سیستمی سەرمایەداری.

ئەگەرچی پێشتریش هونەر بۆ هونەر دەوری هەبووە, بەڵام موناقەشەی بیرمەندانی پێش مارکس ئەو ڕێگەیەیان خۆش کرد کەلەمیتۆدی هونەر

بۆهونەرەوە بگێڕدرێت بۆهونەر بۆ ویژدان و هارمۆنی کردنی پێداویستی و هەڵوێست، ئەوەی کەزیاتر کاریگەری خستە سەر زهنیەتی مارکس و ئەنگڵس، بایەخدان بوو بەئەدەب و نوسینەکانی باڵزاك، هەروەك بەئاشکرا ئەنگڵس دەڵێ " ئەوەندەی شت لەباڵزاکەوە فێربووم، بەتایبەتی مامەڵەکردنی لەکەڵ پاڵەوانی ڕۆمانەکانی، ئەوەندە لەمێژووی ئابوری و خەڵکی پسپۆڕەوە فێر نەبووم" 2 مارکس بەنیاز بوو لەدوای تەواوکردنی دەقی سەرمایە، خوێندنەوە بۆ نوسینەکانی باڵزاك بکات، چونکە ئەوانەی کەلەپەنا باڵزاك خەریکی ئەدەب بوون، بەشان شەوکەتی دەسەڵاتدا هەڵیان دەدا و بەئەنقەست دەسەڵاتی پاڵەوانی نێو ڕۆمانەکانیان رادەست دەکرد، نەك وەکو هونەرکاریەکەی باڵزاك فرەدەنگی و واقیعیەت و توانای پاڵەوان بکاتە وێنەیەك بۆ ژیانی ئاسایی، بۆیە بەهاتنی بالزاك ئەم تەرزە لەنوسین شەرم گرتی و پاشکۆیەتی پێ بەخشرا، تەواوی چیرۆکەکانی پەنجە بۆ ئەو هەقیقەتانە رادەکێشن کەبایەخیان بەسەرمایە دەدا و پەردەیان لەسەر هەڵدەماڵی، ئیتر ڕۆمانی ساختە و لاوەکی مێدڵلی بەسەرچوو، زمان لەنێو ئەدەبدا بوو بەجێگای داخوازیەکانی مرۆڤ و یەکێك لەئامرازەکانی گەیاندن و گوتاری سیاسی لەلایەك، هەروەها چێژێك بۆ پێچەوانە کردنەوەی ژیان و دەرچوون لەواقیعی تاڵ.

"گوتاری سیاسی نیازی بەجۆرێك لەپێشخستن هەیە کەلەسەر بنەمایەکی زانستی بێت، وەك چۆن سیستمی دەوڵەت نیازی بەژێرخان هەیە، بەڵام ئەمانە نابنە وەڵامێکی راستەوخۆ تاکو بپرسین ئایا ئەم رووداوانەی کەلەبەردەستاندان و چیرۆکێکن بۆگێڕانەوە، تێبینی لێکراوە، پەسەندە یان نا؟ بەڵکو دەبێت ژێرخان زانیاری لەگەڵدا نرخێنرابێت و هاوکاری گوتاری سیاسی بکات." 3(ڕێگوزەری بیری سیاسی، ستیڤن ئێرك لیدمان. وەرگێڕانی لەسویدیەوە، ئاسۆس کەمال1997 ل 12
نوسینە سەرەتاییەکانی مارکس بابەتی ڕۆژنامەوانی بوون، بەشێك لەو نوسینانە، ناڕەزایەتی بوو لەیاسا چاودێرەکان، هەروەك دەڵێ" چاودێری کردن وەکو کۆیلەیەتی وایە و هیچ پاکانەیەکی ناوێ" . دواتر قەناعەتێکی بۆدروست بوو کەبەرهەمهێنانی مەعریفە هاوکارێکی کاریگەرە لەئاڵوگۆڕی جهاندا، بەڵام ئەم ئاڵوگۆڕە چۆن مومکین دەبێت، وەختێك ئیدیۆلۆژیەتی فەلسەفەی ئایدیایی کەواقیعی کۆمەڵایەتی دادەپۆشێ، پێویستی بەئاشکرا کردن و رەخنەکردن هەیە، وەکاری ئێمە ئەوەیە ئینسان لەو ئیدیۆلۆژیا دۆگما و وەهمیانە رزگار بکەین، وەختێك دەبینین ترادیسیۆن رەگوڕیشەی لەفەلسەفەدایە، وەختێك دەبینین ئایین بۆ مانەوەی خۆی دەبێت بەئیدیۆلۆژیایەك کەمرۆڤ ناچار بکات ببێتە کارێکتەرێك و بەرگری لەو وەهمە بکات

کەلەتێکستەوە بۆتە بەشێك لەژیان، لەزمانی ئیلاهیەوە بۆتە زمانی مرۆڤ و هتد، هەروەها ریگەش نەدراوە ئەو کەسانەی واقیعبینن و تەواو تێگەیشتوون لەئیدیۆلۆژیاو شێوەی بەرهەمهێنانەوەی لەماناکانی دیکەی ژیاندا، هەروەها رێگەنەدراوە بەئازادی و بەراستەوخۆ مۆناقەشەی ئەو بابەتە بکرێ، بۆئەوەی تەواوی کۆمەڵگە لەو تێگەیشتنە وەهمیە بگەن و ئەلتەرناتیفی ژیان بەهەند وەربگرن، بۆیە زۆرجار لەبەر هەلومەرجی نالەباری سیاسی, مارکس ناچار بووە بەزمانێکی رەمزی و تەنز ئامێز بنوسێ, تاکو سەرچاوەی زانیاریەکان بپارێزێ، هەروەك چۆن کەسێکی وەکو سوکراتیش لەسەر وەختی خۆیدا بەزمانێکی تەنزی قسەی دەکرد و وەڵامی پرسیارەکانی دەدایەوە.

مانیفێستێك بۆحیزب.. زمانێك بۆ سیاسەت

تارماییەك لەئەوروپا دێت و دەچێ تارمایی کۆمۆنیزم, هەموو هێزەکانی ئەوروپای کۆن پاپا و تزارا رادیکاڵە فەرەنسیەکان پۆلیسی نهێنی ئەڵمان بۆ دوورخستنەوەی ئەم تارماییە لەپەیمانێکی موقەددەسدا پێکهاتوون ” مانیفێستی حیزبی کۆمۆنیست. ئەمە رستەی یەکەمی مانیفێستی پارتی کۆمۆنیزمە کەمارکس و ئەنگلس دایانێشت, بەرلەوەی پرس لەتارمایی مارکس بکەینەوە سەبارەت بەبانگەوازێك بۆ کۆمۆنیزم و ترسی دەسەڵات لەو بانگەوازە, باسێکی کورت دەربارەی بیروبۆچونی هەندێك بیرمەندی ئەم سەدەیە وەردەگرین, دوای تێپەڕبوونی 150 ساڵ بەسەر دەرچوونی ئەم بانگەوازە ئێمە لەبەردەم دوو بۆچوونی دژ بەیەکین، یەکێکیان باس لەمانی بەهای ئەو بانگەوازە دەکات کەسەرەنجام بەمەرگی سیستمی سەرمایەداری تەواو دەبێ و پێی وایە کەمادام دوو چین لەوێدا بەیان کراوە و هەر ئەم دوو چینە لەململانێدان و دژیەکن کەلەنێوان هێزەکانی بەرهەمهێنان و پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانە و دواجار حیسابێك بۆ چینەکەی مام ناوەند نەکراوە کەهەر ئەوان بەشێکن لەجوڵەی ژیان بەڵام ناچنە نێو مێژووەوە، بۆچونەکەی تریش کەبەرگری لێدەکات، پێی وایە مارکس سنوورێکی بۆ پاوانخوازی سەرمادارى دانا کەچاکسازی لەسیستمی ژیان و سعات کار و مافی کرێکار و زەمانەت و نەمانی باب مەزنی و کویلایەتی هەموویان بەرهەمی مانیفێستن.

ئێمە سەرەتا بۆچوونە دژەکە وەردەگرین، ریمۆن ئارۆن بۆچوون کەسێك وەردەگرێت بەناوی ئەکسڵۆس و پێیی وایە مارکس فەیلەسوف نیە و تەنها کۆمەڵناسێکی شارەزایە و بەپێچەوانەوە فەیلەسوفی نامۆبون نییە و هیچی تر، بەڵام پاشان لەبارەی مانیسفێستەوە ئارۆن دەڵێ”

مانیفێستی کۆمۆنیزم دەقێکی نازانستییە و نوسراوێکی ریکلامیە بەڵام ئەنگڵس و مارکس فکرە زانستیەکانی خۆیان لەو مانیفێستە دەخەنە ڕوو، هەروەها فکری سەلمێنراوی مارکس تەنها دروستکردنی دووبەری جەنگە لەنێوان سەرمایەدار و کرێکار، وەختێك باس لەئێمە و ئەوان دەکات ئێمە وەکو مرۆڤایەتی لەناودەبات هێشتا پێناسەی ئەوان نادیارە، ئەم خەسڵەتەی تێدایە لەلایەنێکەوە دوژمناکاری چەوسێنەران و چەوساوەکان و لەلایەنی دیکەشەوە ئینتیما بۆ دروستکردنی تەنها دوو مەیدانی شەڕ لەدوو جەمسەری دژیەکدا هەیە" هەروەها وەکو ریمون ئارۆن باسدەکات، دوو شێوە لەدژبەری دەستنیشانکاری سەرمایەداری لەنوسراوە زانستیەکانی مارکس و لەکتێبی مانیفێستی کۆمۆنیستدا دەبینرێن، شێوازی یەکەم ناکۆکی نێوان هێزەکانی بەرهەمهێنانە لەگەڵ پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانـدا، بۆرژوازی بەردەوام ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی بەرهێزتر دروستدەکات، بەڵام پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنان واتە پەیوەندی خاوەندارێتی و شێوەی دابەشکردنی داهات بەهەمئاهەنگی هێزەکانی بەرهەمهێنان ناگۆڕێن، سیستمی سەرمایەداری دەتوانێ زۆرتر لەپێشوو رێژەی بەرهەمهێنان بەرزبکاتەوە، بەڵام لەگەڵ زۆربوونی سامانیش دیسان هەژاری توشی بەشێکی گەورەی کۆمەڵگا دەبێتەوە، کەواتە ئەم دژیەکە لەئاکامدا قەیرانی شۆڕشی لێدەکەوێتەوە کەموچەوەرگرەکانن، ئەوانەن کەمارکس وەکو چینی ناوەندی حیسابی بۆ نەکردوون لەو مێژووە حەتمیەی دیاری کردووە کەمەرگی سەرمایەدارییە". قۆناغە بنەماییەکانی هزر لەکۆمەڵناسیدا.

بەرگی یەکەم. ریمۆن ئارۆن. وەرگێڕانی بۆ کوردی. عەبدولڵا رەسوڵی. ل 240. بۆچوونەکەی تر کە جۆن کاسیدیە بەرگری لەمارکس دەکات پێی وایە فەلسەفیە و ئەوەی کەئێستا هەیە سەرمایەدارەکەی سەردەمی مارکس نییە و خۆشگوزەرانیەکی هێناوە کەبەرهەمی ئەو ترسەیە لەمانیفێستدا هەیە. (جۆن کاسیدی) کەبیرمەندێکی شارەزایە لەسیستمی سەرمایەداری و یەکێك لەتوێژەرەوەکانی سۆسیالیزمە و لەزانکۆی (وۆڵ ستریت) و بەرپرسی دانانی ستراتیژیەکانی سەرمایەگوزاریە, سەبارەت بەپرسی ئەوەی ئایا مانیفێست ئەرزشێکی سیاسی ماوە و قابیلی خوێندنەوەیە یان نا؟ دەڵێت" قەناعەت بەقسەکانی مارکس دەکەم کەراستی گوتووە" لەشوێنێکی تردا دەڵێت" یەکێك لەوانە گرنگەکانی مارکس ئەوەیە کەرەوتی سەرمایە بەرەو لای پاوانخوازی دەچێت, ئەمەش دەبێتە هۆی هاتنەدی رێسایەکی سیستماتیکی دژوار, ئەم مەسەلەیەش دواتر بەبۆچوونێکی ریفۆرمخوازانە لەلایەن کەسانی وەك (تیۆدۆر رۆزۆلفت و فرانکلین رۆزۆلرت) سەلمێنران" لەشوێنێکی تردا قسە

لەسەر زمانی سیاسیانەی مارکس دەکات وەك پێناسەیەك بۆ شیرکەت و ماشینێك کەلەسەردەمێکی تردا بەرچاو دەکەون دەڵێت" شەپۆلی گەورەی گارخانە و داروسازی و پیشەسازی و ئەسلەحە سازی, پەیوەندی جۆراو جۆریان پێکەوە هەیە کەلەکۆمەڵگەکانیشدا رەنگدانەوەی هەلومەرجی مادی ئەو سەردەمە مێژوویەی دەبێت کەپێشبینیەکانی وەدی هات" سەبارەت بەوەی کەبەشێك لەبیرمەندانی ئێستا هەمان زمانی مارکس بەکاردێنن بەڵام وشکترەو پێیان ئەغزە ناوی مارکس بێنن دەڵێت" بەجیهانی بوونی سەرمایە لەوئاوازانەیە کەوێردی سەر زمانی هەموو کەسێکە, بەڵام ناوهێنانی مارکس بۆکەسێکی وەکی (دانی رودێك) کەئوستادی زانکۆکانی ئامریکایە بۆداهاتووی پیشەکەی قازانجی نیە" لەکۆتاییدا جۆن کاسیدی دەڵێت " هەتا سیستمی سەرمایەدار بمێنێت مارکس هەر بەزیندووی دەمێنێتەوە", کەوابوو مارکس زیندووە بەپێی ئەم بۆچوونەی جۆن کاسیدی.
ئیستا دێمەسەر ئەوەی کەبایەخدان بەزمانی مارکس لەدیدی بیرمەندی گەورەی هەڵوەشانەوەگەرایی چ گرنگیەکی هەبووە و بۆچی بەرواوردی دەکات لەگەڵ زمانێك کە شکسپیر لەئەدەبدا بەکاریدەهێنێت.

موناقەشەکردنی پرسی ئەو زمانەی کەمارکس بۆ فەلسەفەو بیرکردنەوە بەکاری هێناوە, پرسێکە لەلای ژاك دریدا لەمیانەی تەماهی کردنی زمانی فکر و ئەدەبەوە هاوسەنگیەك دروست دەکات, ئەو هەوڵدەدات تارمایی دەقی هاملێتی شکسپیر لەگەڵ تارمایی مارکس بەراورد بکات و بڕوای بەزمانی راستەوخۆ نیە, تا دەگاتە هەڵگرتنی سنووری نێوان بیرکردنەوەو فەلسەفە و ئەدەب, دریدا لەتێزەکەیدا کەبۆهەڵوەشانەوەی دەق موناقشەی دەکات, پاشان پەیوەندی لەنێوان حیکایەتی تارمایی هاملێت و تارمایی بزوتنەوەیەکی سیاسی گرێدەدات, ئەو یەکەمین پرسیاری لەوێوە دەستپێدەکات و دەڵێ" بۆچی تارمایی لەلای مارکس بە(کۆ) هاتووە؟ ئایا لەکەسێك زیاتر ئامادەیە؟ ئایا ئەو تارماییە لەگەلێکەوە هاتووە"5. دواتر موناقەشەی زمانی سیاسی دەکات بەبەراورد لەگەڵ زمانێك کەتەنها بۆ ئەدەبە و کەشکسپیر لەهاملێتدا وەکی سیمبۆل بەکاری هێناوە, لێرە تارمایی وەکو باوکێکی رزکارکەر هاتووە, بەهەمان شێوەش تارماییەکەی مارکس بانگەواز کردنە بۆبزوتنەوەیەکی رزگارکەری مرۆڤ لەدەستی چەوساندنەوە و جیاوازیە چینایەتیەکان, لەمبارەیەوە فلادیمیر ئیلیچ لینین دەڵێ" هەر وشەیەك بۆخۆی گشتی کردنێکە کەبەیارمەتی زمان و فەرهەنگ کۆکراوەتەوە, ئیتر نەسل بە نەسل کەوتۆتە ژێر دەسەڵاتی هەموان و بیرکردنەوە و لۆژیکی دابین کردووە".

لەچاوپێکەوتنێکیدا درێدا کەلەکتێبی هەڵوێستەکاندا لەساڵی 1981 ئەنجامدراوە و موناقەشەی پێداویستی سیاسی و پەیوەندی نێوان مارکسیزم و پێکهاتە شکێنی دەخاتە روو، دەڵێ" دەبێ کەڵك لەزمانی مارکس وەربگرین، تاکو بەباشی کەڵەکەبوونی میتافیزیکی بناسین کەلەمێژوودا لەسەر یەك هەڵچنراون" لەکتێبی تارماییەکانی مارکسیشدا دەڵێ"دەبێ بەتێڕوانینێکی فەلسەفیەوە تەماشای فکری مارکس بکەین" بەبڕوای ئەو ئینتەرناسیونالی نوێ، نەخاوەن ئۆرگانی سیاسیە و نەخاوەن حیزبە، بەڵکو پڕۆسەیەکی ئەدەبیە لەنێو ئازارو مەینەتیەکانی خەڵکدا لەدایك بووە، بۆئەمەش وەڵامی ئەرکە گرینگەکانی کاری ئێمەی رۆشنبیرە لەنێو ئەو فەلسەیەدا، مارکسی رەسەن و مارکسی ناڕەسەن لەیەکتر جیا بکەینەوە و کامیان لەمێژوودا بهێڵینەوە و کامیان بخەینە نێو زبڵدانەوە، لەسەرووی هەموشیەوە پێویستمان بەو وشانەیە کەلەزمان و ئەندێشەکانی مارکسدا دژ بەنایەکسانی و ستەمە" ئەم گشتی کردنی فەرهەنگ و زمانە لەتێڕوانینی فەیلەسوف و بیرمەندانی پاش مارکس، هەوڵێکە بۆ تێگەیشتن لەو لۆژیکەی مارکس کەلەخەیاڵی ئینساندا هەیە بۆلەناوبردنی ئەو دەسەڵاتە سیاسیەی جێگیربووە.

زمان لەسروشتەوە بۆ مەبەست

بەگشتی مرۆڤ جگەلەزمانی دەروونی، خاوەنی دوو جۆر لەزمانە، (زمانی سروشتی و زمانی دەستکرد). زمانی سروشتی ئەو زمانەیە کەلەڕێگایەوە ڕۆژانە دیالۆگ دەکەین و لەیەکتر تێدەگەین، زمانی دەستکردیش ئەو زمانەیە کەلەچەند کۆدەکە و نیشانەیەکدا و بەمەبەستێکی تایبەت دروستمان کردوون و گەشەی کردووە، بۆنمونە (زمانی سیمبول) واتە سیمۆلۆژیا (ئاماژە) کەلەماتماتیکدا نازناوی (شیمی) یان (کۆدی) لێنراوە و لەهونەری شانۆیشدا کاری پێدەکرێت، ئەو زمانە ناڕاستەوخۆیەیە کەبەشێوەیەکی تر ئاراستە دەکرێت، لێرەوە تێدەگەین کەزمان لەنێو سیستمدا کردارێکە لەبەرئەنجامی خوێندنەوەگەریە و پشت بەبایەخی خودی هۆشیار دەبەستێت، بەرای سۆسێر (پراکتیك) لەزماندا واتە کۆنتێکستی ژینگەیە و جێگرەوەکەشی ئەو شتانەیە کەئاماژەی بۆدەکرێت، لەلایەکی ترەوە پێی وایە سیمۆلۆژیا بەشێکە لەکۆمەڵناسی و درێداش دواتر ئەم بۆچوونە پشتڕاست دەکاتەوە و دەڵێ" پەیوەندی بەهوشیاریەوە هەیە" (6)
دیالیکتیکێك کەمارکس لەزمانی سیاسەتدا کەڵکی لێوەرگرتووە، فەلسەفەیەکە لەگەڵ هەموو کولتورەکاندا تەماهی دەکات، بەومانایەی کەگوتاری یەکگرتنی کرێکاران لەهەموو دونیا، گوتارێکە بەبێ

لەبەرچاوگرتنی مەزهەب و ئیتنیك و ترادیشنەکان دەگاتە بیری هەرکەسێکی ئەم سەرزەمینە, چونکی ئەو سیستەمەی کەکەوتە بەر رەخنەی مارکس, بەئاشکرا چینەکانی لەبەرامبەر یەکتردا راگرتبوو, بەئاشکرا چینەکان لەبەرامبەر کێبەرکێدان, هەڵبەت تاکێتایی هاتن بەو سیستەمەش جیاوازی چینەکان هەردەمێنێت, کەوابوو زمانێك کەمارکس لەرووی سیاسیەوە پێشکەشی کردووە, لەواقیعی ژیانی رۆژانەی کرێکاردا تێگەیشتنی ئاسانترە لەوەی کەبەزمانی فەلسەفە توێژینەوە, لەسەر گۆڕینی ژیانێکی باشتر بکرێت و کۆمەڵگە ئۆرگانیزە بکرێت, بەپراکتیك کردنی گوتاری یەکگرتن, نەهێشتنی جەهەنم و هێنانە ئارای بەهەشتێکە کەئینسان لەرێگەی قودرەتی خۆیەوە دەتوانێت ژیانی تێدا بکات, هەر شۆڕشێك لەمێژووی کۆمەڵگەی بەشەریدا بووە, زمان بەشێك بووە لەئیشکالیاتەکانی, نەگەیشتنی فەلسەفەی لاهووتی لەرێگەی ئاینەکانەوە, بەشێوەیەك لەشێوەکان نەگەیشتنی زمانی دەقەکان بووە.

رۆژنامە… تریبۆنێك بۆگەیاندنی گوتار

بەرلەوەی مارکس دەست بۆ کاری رۆژنامەوانی بەرێت, خەریکی نوسینەوەی کتێبی (خانەوادەی پیرۆز) بوو, پاشان بوو بەکارێکی هاوبەش لەگەل ئەنگڵس دا کەوەڵامی هێگڵیە لاوەکان بوو, دواجار کەبیر لەوە دەکاتەوە لەرێگای رۆژنامەوە وەکو کایەکی گرنگ بۆ بڵاو کردنەوە و گەیاندنی گوتاری سیاسی و فەرهەنگی و موناقەشە فەلسەفیەکان و ئاشنا کردنی کریکار بەبزووتنەوەیەکی چالاك و دژ بەسیستەمی سەرمایەداری, دواتر لەرێگای رۆژنامەی (پێشکەوتنی) فەرەنسیەوە کەلەپاریس دەردەچوو بۆچوونەکانی بڵاودەکردەوە, ئەوەبوو پۆلیسی ئەو وڵاتە رێگەیان لەبڵاکردنەوەی نوسینەکانی گرت و ناچار کرا بەرەو برۆکسل سەرهەڵبگرێ, لەوێش بەهەمان شێوە لەلایەن پۆلیسەوە رێگەی لێدەگیرێ نوسینە سیاسیەکانی بڵاوبکاتەوە, دواجار ناچار دەبن لەگەڵ ئەنگڵسدا, بەیانێك بەناوی مانیفێست دەربکەن, وەك یەکەمین بەیان بۆدانانی حیزبی کۆمۆنیست هەروەك پێشتر باسمان لێوە کرد.

ئەگەرچی مارکس بەردەوام لەژێر چاودێری پۆلیسدا بوو, دواجار ناچار دەبێ رۆژنامەی (new rainsh ziytong) دەربکات و ببێتە سەرنووسەری رۆژنامەکە, لەبەر ئەوەی لەورۆژنامەیەدا بیربڕوای سیاسی دژ بەدەوڵەت بڵاودەکرایەوە, لەساڵی 1849 بەبیانووی ئەوەی کە کرێکاران هاندەدات و رۆژنامەیەکی تەحریزیە رۆژنامەکە دادەخرێت, دواتر وەکو گێڤارێکی مانگانەی سیاسی ئابووری دەریدەکرد, هەڵبەت

مارکس رۆژنامەی تەنها بۆ بڵاوکردنەوەی بیرو بۆچوونی سیاسی و بەتایبەتی کۆمۆنیستی نەبوو, بەڵکو بەشێکی کارەکەیان بڵاوکردنەوەی ئەو دیکۆمێنتە نهێنیانە بوو کەلەدادگای پڕۆسیەکاندا هەبوو, ئەوەبوو حکومەت ناچار بوو نامیلکەیەك بەناوی نهێنی دادگایی کردنی کۆمۆنیستەکان لەشاری کۆڵن بڵاوبکاتەوە, پاشان لەساڵی 1855بەناچار لەرۆژنامەی (new odrzaytong) نوسینەکانی بڵاو دەکردەوە, لەساڵی 1859 لەگەڵ ئەنگڵسدا رۆژنامەی (گەل) یان دەردەکرد, لەساڵی 1862 لەرۆژنامەی (پرێس) دەینووسی کەرۆژنامەیەکی زیاتر هوونەری بوو, لەساڵی 1865 لەرۆژنامەی (سۆسیالیستی دیموکراتی) بۆچوونەکانی دەنووسی.

هەڵبەت ناوهێنانی ئەو رۆژنامانەی کەمارکس کاری تێدا کردوون و نوسینی بڵاوکردۆتەوە, ئەوەندە گرنگ نین, بەقەد ئەوەی گرنگیەکەی لەوەدایە کەئەو رۆژنامەی وەك تریبۆنێك بەکاردەهێنا بۆ گوتاری سیاسی و کێبەرکێی حکومەتی پڕۆسیا و سیستمی سەرمایەداری, بەمەش توانی کاریگەری راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لەسەر خوێنەر و چینی کرێکارانەوە هەبێ و پشتگیری لەقسەکانی بکەن.

سەرچاوەکان

1: گۆڤاری سەردەم ژمارە 14 فایلێك لەسەر مارکس
2: دەسنووسە فەلسەیەکانی مارکس . لەسایتی مارکسیزم وەرگیراوە
3: (رێگوزەری بیری سیاسی, ستیڤن ئێرك لیدمان. وەرگێڕانی لەسویدیەوە, ئاسۆس کەمال1997 ل 12
4: رۆژنامەی رێگای کوردستان ژمارە (712) 11/11/2006 .
5: کتێبی (اگیاف مارکس) جاك دریدا ترجمە نز عیاشی. ل23
6: علم اللغە. دی سۆسێر

شەڕی دەوڵەت … بەشی شەشەم … سمکۆ عەبدولکەریم

کێن ئەوانەی کە شەڕی دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن؟ …

بە درێژایی مێژوو کورد نەیتوانیوە لە هاوکێشە هەرێمەیەکاندا سەرکەوتو بێ، هەمیشە وەك هێزێکی یاری پێکراو بینراوە، نەك وەك هێزێکی یاریکەر. هەرچەندجارێك ویستبێتی بچێتە دەروەی ئەو بازانە داخراوەی کە هەمیشە بەدەوری خۆیدا دەیخولێنێتەوە، پیلیان گرتوە و هێناویانەتەوە نێو بازنە داخراوەکە، هەرچەند جارێك ویستبێتی کەوانەیەکی دیکەی سیاسی بکاتەوە، لەو سەرەوە هەموو کەوانەکان خراونەتەوە نێو کەوانەیەکی دیکەوە، ئەگەرچی ئەمە نیشانەیەکی زۆر دیاری بەهێزی کوردە لە نێو هاوکێشە ناوچەییەکەدا، بەڵام ئەو بەهێزییەی زیاتر لە لایەن نەیاران و وڵاتانی ناوچەکە سوودی لێوەرگیراوە، تەنیا سوودێك کە ئێمە بینیبێتمان ئەوەبووە، پارێزگاریمان لێکراوە، چونکە کورد ئێستا ئەو فاکت و فاکتەرەیە، ئەمریکا و وڵاتانی زلهێز لە لایەك و وڵاتانی ناوچەیی لە لایەکی ترەوە کاریان پێیەتی. لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی ئەمریکا ڕابەرایەتی دەکات و لەسەر ئاستی ناوچەیشدا سعودیە.
تێنەگەیشتن لە هاوکێشە سیاسییەکە، یان تێگەیشتن بەو دیوەدا کە پێمان وابێ پێگەی کورد لە ناوچەکەدا هێندە بەهێز بووە دەتوانین لە چوارچێوەی خەلقکردنی فاکتێکی دیفاکتێیدا خۆمان بچەسپێنین، پێم وابێ تێگەیشتن و لێکدانەوەیەکی لارە و پێویستی بە ڕاستکردنەوە هەیە.

لە ماوەی ئەو چەند مانگەی هێنانەگۆڕێی پرسی ڕیفراندۆم، زۆر شتی سەیر ڕوویاندا کە لێرەوە بەڕاستی کەسانی توێژەر پێویستە لە سەری بووەستن و شیکردنەوەی جدی بۆ بکەن، لە نێو یەك کەوانەدا ئەو خۆنواندنانەی بە درێژایی مێژوو لە سەرکردایەتی کورد نەبینراوە بینران، لە ماوەی شەو و ڕۆژێکدا، ئەوەی نەمان بینیبوو بینیمان، ئەوەی گوێمان لێنەبوو گوێمان لێبوو، گوێمان لێبوو، بینیمان کورد بۆتە چ هێزێکی کاریگەر لە ناوچەکەدا ئامادەیە گوێی لە کەس نەگرێ، ئامادەیە حیساب بۆ هیچ وڵاتێکی جیهانی و ناوچەیی نەکات، ئامادەیە لە دۆخێکی ئەوپەڕی خراپی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی نێوخۆیدا جاڕی بەدیهێنانی ئامانجێك بدات کە نزیکەی یەك سەدەیە خەباتی بۆ دەکەین، بەو حالەوە دەمانەوێ خەونێك بکەین بە فاکت.

بەڕاستی ئەگەر کورد لەم پێگە بەهێزەدایە و دابووە، بۆ ئێمە نەمانزانیوە، سەرکردایەتی کورد بۆ هەوڵی نەداوە ئەم حەقیقەتە بگەێنێت، بۆ ئەوەی لە ڕۆژێکی وەك ئەمڕۆدا بتوانین متمانە بەسەرکردەکانمان بکەین و بەچاو نوقایی دوایان بکەوین و یەك دەنگ و یەك ڕەنگ لە دەوریان کۆوەبین، چونکە ئەگەر ئەم جوولەیە تەنیا

بۆ بەرهەمهێنانی ڕووداوێکە، بەبێ لێکدانەوەیەکی وردی پێشوەختە، ئەوە دەبێ شایەدی ئەنجامە خۆبەختەکەشی بین.
گرفتێکی گەورەی سیاسییەکانی کورد ئەوەیە بە پێوەرە نوێیەکان ناڕواننە هاوکێشە سیاسییەکانی ئێستا، پێیان وایە لەبەر ئەوەی توانیویانە دەست بە سەرە پەتێکی باریکی ئابوریەوە بگرن، ئیتر تەواو، لەبەر ئەوەی کورد توانیویەتی لەبەرامبەر هێزێکی تیرۆرستی گەورە کە هەموو جیهانی بە خۆیەوە سەرقاڵ کردوە بوەستێ ئیتر دەبێ بارەتەقای ئەو هەموو ساڵەی بێدەنگیمان دەنگمان بەرز بکەینەوە.

“گۆتە” وتەیەکی جوانی هەیە دەڵێ (ئەو کەسەی لە مێژووی سێ هەزار ساڵەی مرۆڤ بە ئاگا نەبێ، تەنیا بۆ ورگی دەژێی). کورد نەك ئاگای لە مێژووی سێ هەزار ساڵ نییە، ئەو ئاگای لە مێژوویەکی کورتی یەك سەدەی خۆشی نییە، ئەگەر نا چۆن تا ئێستا نەیتوانیوە دوژمنی ڕاستەقینەی خۆی بناسێت “ئالان بادیۆ” لە چاوپێکەوتنێکدا دەڵێ (دوژمن بەشێکە لە جەوهەری سیاسەت، هەر سیاسەتێکی ڕاستەقینە دەبێ دوژمنی ڕاستەقینەی خۆی بناسێ).
لەو چوارچێوەیەدا ئێمە لە ناوچەکەماندا لە شەو ڕۆژێکدا دۆست دەبێ بە دوژمن و دوژمن دەبێ بە دۆست، ئەوە بەو مانایە نا کە پێم وانەبێ نە دۆستی تاسەر هەیە نە دوژمنی تاسەر، بەڵام ئەوهاش نا، ئەوە تەنیا وڵاتانی زلهێزی دنیا دەتوانن پەیڕەوی لەوەها سیاسەتێك بکەن و سیاسەتی ڕۆژ پەیڕەو بکەن.

بەم هۆیەشەوە لە ئێستادا کورد کەوتۆتە نێو یەك کەوانە، بەڵام لە نێو دوو کەوانەی جیاوازدا.
کورد لە نێوان دوو ئاراستەی هاوتەریب، بەڵام جیاواز، گێشەگیر بووە، ئەگەر ئێران وەك فۆبیایەك وابێت بۆسەر وڵاتانی خەلیج و جیهانی ئیسلامی سوننە، ئەوە وەك تەلیسمێکیش وایە بۆ کورد ئەو لە ئێستادا هاوکێشە ڕاستەقینەکەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست پێکدێنێ، بۆیە ئەمریکا پێویستی بەوە بوو ئێران بخاتەوە جوولەیەکی هەست پێکراو، چونکە مومکین نییە بەبێ هیچ جوولەیەك ڕوداوێك ڕوبدات، ئەمریکا بۆ ئەوەی بتوانێ قۆناغێکی دیکەی یاریەکە ببڕێ پێویستی بەوە بوو لایەکی دەرگاکە بەڕووی ئێراندا بکاتەوە، بۆ ئەوەی بیکاتە فۆبیایەك بەسەر ئەو وڵاتانەی خۆی دەیەوێت.
سیاسەتوانی کوێتی”عەبدولڵا ئەلنفێسی”یەکێکە لەو قسەکرانەی بەردەوام ئاماژە بۆ ئەو فۆبیایەی ئێران دەکات، کە بەقسەی ئەو ئێستا ئێرانی شیعە پایتەختی چوار وڵاتی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستی بەدەستەوەیە(بەیروت، دیمەشق، بەغداد، سەنعا) ئەو بەر

لە ڕووداوەکانی یەمەن ئاماژەی بۆ ئەوە کردبوو کە لە ماوەیەکی نزیکدا ئێران دەگاتە دەروازەکانی "مەککە"
مێژوویی ململانێی دورودرێژی سعودیە لەگەڵ ئێران، بەمانا مەزهەبییەکەی لە نێوان سوننە و شیعە، کە هەریەك لە سعودیە و ئێران نوێنەرایەتی دەکەن، وایکرد سعودیە هەست بە تین و مەترسییەکانی شیعە بکات، بە تایبەتی کە بینی و دەرکەوت قسەکانی عەبدوللڵا ئەلنفێسی ڕاستە و ئێران گەیشتۆتە سنوری مککە. لێرەوە جۆرێك لە پەیوەندی دوو قۆڵی لە نێوان هەرێمی کوردستان بە سەرۆکاتی مەسعود بارزانی و سعودیە دروست دەبێ، لە بەرامبەریشدا بارزانی پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئێران بەشێوەیەك دەپچڕێنی، کە لە هیچ کاتێکدا پەیوەندییەکانیان واخراپ نەبووە.
لێرەوە هەریەك لە سعودیە و ئەمریکا پەنا دەبەنە بەر تەکتیکی نوێ بۆ لانی کەم ڕێگریکردن، یان بەربەستکردنی مەددی ئێرانی شیعە بە ئاراستەی قووڵایی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، چونکە هەردولا لە ڕوانگەی هەڵکشان و زیاتر بوونی هەیمەنەی ئێران وەك رابەری بزووتنەوەی شیعە لە جیهاندا دەڕواننە چۆنیەتی هەڵسوکەوتکردن لەگەڵ پرسی کورد لە باشور.
سعودیە پشتیوانی لە کورد دەکات تا ئاستی دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی لە ناوچەکەدا وەك بەربەستێکی کۆنکریتی بەمەبەستی ڕێگریکردن لە مەددی شیعە، ئەمریکاو وڵاتانی زلهێزیش بە هەمان شێوە پشتیوانی لە کورد دەکەن، بەڵام بە مەرجی مانەوەیان لە چوارچێوەی عێراقدا وەك ئامرازێکی بەهێز و کاریگەر بۆ ڕێگریکردن لە مەددی شیعەگەرایی ئێرانی.

بەو مانایەی جیابوونەوەی کورد لە بەغدا دەبێتە دەرفەتێك بۆ باڵادەستبوونی زیاتری ئێران لە عێراق، وادەکات ئەم وڵاتە بە تەواوەتی بکەوێتە بن دەستی شیعە و ئێران.
هەروەك "هێربێرت رایموند مکماستێر" راوێژکاری ئاسایشی نەتەوەیی سەرۆکی ئەمریکا لە دواین لێدوانیدا سەبارەت بە پرسی ریفراندۆم راگەیاند کە بە هۆکاری زیاتر بوونی نفوزی ئێران لە عێراق و دەست بەسەرداگرتنی سامانی ئەم وڵاتە ئێمە لە گەڵ ریفراندۆم و جیابوونەوەی کورد نین لە عێراق، چونکە بە قسەی ئەو لەم حالەتەدا تەنیا ئێران سوود وەردەگرێت.

ئەوەش دەمانگەڕێنێتەوە سەر ئەو ڕووداوە مێژووییەی کە عێراقی لێوە دروستکرا، کاتێك ئینگلیز مەلەکییەتی عێراقی دروست کرد بە هۆکاری هاوسەنگی مەزهەبی لە نێوان سوننە و شیعەدا ئەوبەشەی کوردستانی بە

ویلایەتی موسلیشەوە لکاند بەو عێراقە نوێیە، بۆیە دەبینین لە ئێستادا جارێكی دیکە ئەو ترسی تێکچونی هاوسەنگییە وەك هۆكارێكی بنەڕەتی دەبێتە هۆی مانەوە و رێگەنەدان لە جیابوونەوەی کورد لە بەغدا، بەڵام ئەمجارەین هاوسەنگییەکە بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگی بەشەری نییە، بەڵکو بۆ ئەوەیە دەسەڵاتی ناوەندی تەنیا بە دەستی شیعەوە نەبێت، بە دیوێكی تریشدا لە کاتی پێویستدا بتوانن کارتی کورد لە بەرامبەر دەسەڵاتی ناوەندی عێراقی شیعە بەکار بێنن.
هەر لەم چوارچێوەیەشدا ئەمریکا هەوڵەکانی خۆی چڕکردۆتەوە بۆ ئەوەی بە هەرشێوەیەك بێت عێراق بستێك لە ئێران دوور خاتەوە و دوو بستی لە سعودیە و ئوردن نزیك بکاتەوە.

ئایا دەبینە یەكەم قوربانی ریفراندۆم لە جیهاندا؟ ...عەلی مەحمود محەمەد

ریفراندۆمی کوردستان وەك سندوقی باندۆرای لێ هاتووە, دەڵێی هەموو شەڕو نهامەتیەكانی مر□قایەتی لەوێدا هەڵگیراوە, دەڵێی رۆژی بیدارکردنەوەی شەیتانەكانی مێژووە, لە گەڵ هەڵدانەوەی سەرقەپاغەكەی دەرەچنە دەرەوەو پەلامارمان دەدەن, تسۆنامی هەڕەشە هەڵی کردووە,ریفراندۆم دەسكەلای سەركێشییەكەو لە لێواری كارەساتداین خەریكە بمانبات , هەموو ناكۆكەكانی جیهانی کردووە بە هاوبیری یەك, هەموو قسەیان لەسەری هەیە, ئەوروپییەكان وازیان لە كەتەلۆنیا هێناوە, داوای چارەسەرکردنی ریفراندۆمی کوردستان دەكەن, ئێران و ئەمەریکا پێكەوە بە دوو ئاوازی جیاوە دژن , هەموو ململانێ و كێشەكانیان بۆ لەناو دانی ریفراندۆم دەخەنە لاوە, نەتەنیاهۆو تیسیر خالید لە بەرەی دیموکراتی فەڵەستین پێكەوە لە گەڵن, ئەوانەی دژ بە ریفراندۆمن بۆ کوردستان, بۆ شوێنەكانی دیكە لە گەڵن و كەچی وەك ئازادیخواز خۆیان نمایش دەكەن, کورد جینۆساید کراوە و داوای بەغداش ناكات, كەچی فەلەستینییەكان نە جینۆساید كراون و داوای پایتەختی ئیسرائیلیش دەكەن و دەست بۆ كاری تیرۆریستیش دەبەن (حماس) كەچی پشتیوانن بۆی, هەمویان دەزانن

سەربەخۆیی بە کورد رەوایە, لە بەرامبەریدا هەندێك هەڕەشە دەكات و
هەنـــدێکی دیکە بەڵێ بەڵێ و منجە منـــج, بە کەرســیش دژن, جەنەراڵ
پیترایۆس بەڕێوەبەری پێشوی سی ئای ئەی : کورد مافی خۆیەتی
سەربەخۆ بێت بەس ئێستا نا,ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان
ئەنتۆنیۆ غوتیریش هاوسۆزی بۆمان دەربڕیوە و کاتی نییە , ئەمەریکا
و روسیا و ئەڵمانیا و بەریتانیا و فەرەنسا, مافی خۆتانە بەس کاتی
نییە, ئێران و تورکیا و عێراق و سوریا, مافتان نییە هیچ کات, لە
کاتێکدا ئیسلامییەکان پێیان وایە, ریفراندۆم پیلانی دابەشکردنی
وڵاتانی ئیسلامی تورکیاو ئێران و سوریایە, پیاوانی ئاینی کریستان
و ئیسـرائیل و بەشێکـی بەرچـاو لە عەلـمـانییە پێشکەوتنخوازەکـان
پشتیوانی خۆیان بۆ سەربەخۆیی کوردستان راگەیاندووەو بە ئەرکی
ئەخلاقی خۆیان هەڵستاون.کورد ئەو هەموو شەڕەی بە درێژایی سەدان
کیلۆمەتـــر لە بڕی هەمـــوو مرۆڤـایـەتی کـــرد, ســەرکردایەتی شەڕی
پێچەوانەی کرد لە هەمبەر داعش, کلیلی دەرگای رەقەو موسڵی کردەوە,
دۆخە کەم ئارامەکەی ئێستای رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە لولەی چەکی ئەو
زامن بووەو پێك هاتووە , کەچی دەڵێن ئارامی تێك دەدەن, هەر خۆشی
بڕیار لەسەر ئارامییەکەی دەدات , کەچی ئێستا دژ بە مافی چارەنوسین
و هەنـدێی ئەم هەفتەی لێـی نەپـاڕانەوە بۆ ئەوەی راپرسـی لەسـەر
چارەنوسی خۆی نەکات, خەریکە ئەنکل سام 1975 دوبارە دەکاتەوە,
دەبێـت وەك ســەردەمی کیســنجەر لە پشتەوە خەنجەر نەوەشێنرێـت ؟,
دژایەتی ئەوان بۆ پرۆسەکەیە نەك شێوازی حوکمی دوای سەربەخۆیی,
بۆیە دژ بە چارەنوســی ســەرجەم کورســتانیان, بە دەســەڵات و
ئۆپۆزســیۆنەوە, ســتەمکار و ستەملێکراوەوە,ســبەی ئەمە بەرامبەر
رۆژئاواش دەکەن, دەبێت دەستی پشتەوەی ئەنکڵ چی هەڵگرتبێت ؟؟, قەت
هەندەی ئێستا بازاڕی سیاسەتی کورد گەرم نەبووە, هەندەی ئێستا
ســەفاو مەروای دیپلۆماتکــارانی وڵاتــانی گەورەی جیهــانی بەخۆوە
نەبینیــوە,200 رۆژ قەتڵ و عــام کرایــن, شەیتــان و عوزرائیلەکــان
زیاترمــان نەبینــی, خەونمــان بە بڵــاوکردنەوەی هەواڵــی مەرگمــان
دەبینــی, ئێمە نە لە چیــك و ســلۆفاکیا دەژییــن, نە لە کیبیــك و
کەنەداش تا بە نامەی دڵداری و پاڕانەوە پێمان بڵێن وڵات بەجێ
مەهێڵن جیا مەبنەوە تکایە, ئێمە لە وڵاتی حەرەس و قەومی و حەرەس
جمهوری و سوپای بەدر و حەشدین,وەك فایەق شێخ عەلی وتەنی عێراق
قوڕپە دات بە شەڕی ناوخۆیی, بۆیە بە مان و نەمانمان لە عێراق,
چاوەڕوانی کارەساتین, ئەرێ لە خەونی دەوڵەت بەدار بوینەوە ؟, یان
بەرەو خەونــی کوشتــار دەڕۆیـــن؟, ئەرێ لە هەڕەشەی دەســت و
هاوپەیمانانی دوێنێ سڵەمینەوە؟, ئەرێ هەر ئەمانە سبەی دیسانەوە
وەك دەست دەرگامان پێ ناگرنەوە ؟, باشە ئەگەر بڕیاری جیابونەوە

نەدرەت, دەتوانەت لە گەڵ ئەمانە ژیان بە جارەکی دیکە بەسەر ببردرێتەوە؟, دەبێ ئەن هاوڵێیەتی لە سەفەر و شەریکی بەدەر دەکەوەت, ئەمەش برادەرانی دوژمنەمان بە دەرکەوت, ئاخر ئەوان لە ماندویەتی دوای داعش بحەسێنەوە,داوای جیابونەوەش نەکەین, ئەوا دەرگامان پێ دەگرنەوە, تەنها ماوە فتوایەك بدرەت, تا گرتنەوەی هەولێر قەیتانی پەستانەکانیان نەکەنەوە.هەشتا خەیاڵدانی بەعس مایەی ئیلهامی دەسەڵاتدارانی عێراق و ناوچەکەیە, بیری بەعس لە پێش و دوای بەعس هەر هەبوە و دەبێت, بەعسی شیعی, بەعسی سونی , بەعسی کوردی و تورکمانی و … هەیە, وەنە ئەو چرکە ساتە ماوە بە گاڵان پەلاماری جووەکان دەدرەت پێش بەعس, لە سبایەکێریش وەنەیەکی دیکەی بەعسیانە دوبارە دەبێتەوە, ئەبو عوزرائیلییەکانیش وەنەیەکی دیکەن, تا دور کەوینەوە لە خەیاڵدانی بەعسیانە , جوانتر دەبین, با دور کەوینەوە لە ستەمکاری بەعسیانە, با ئازادی تەواو بدرەت بە تەواوی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان, نەك تەنها داڵدەیان بدەین و کەمە مافەکیان بۆ رەکەین, ئاخر ئەوان ئازاد نەبن, ئەمەش ئازاد نابین, ئەوەی خەی کەیلە بێت ناتوانەت کەس ئازاد بکات, 25 ساڵە ستەم بەسەر ئەم خەڵکەدا دەسەپێنن, چۆن دەتوانن ئیدعای ئازادیخوازی بکەن؟؟.

کە گوێت لە پەیامی ئەبو عوزرائیل, دیل کوژە تاوانبارەکەی حەشدی شەعبی و بەیارە یەکگرتووانەکەی سونەو شیعە لە پەرلەمانەکەیانەوە دەبێت, کە لە هەموو شت ناکەك بوون, تەنانەت لە سەر ناو عەلی و عوسمان دەیان هەزاریان لە یەکتر کوشت, لە ناویاندا زۆر دو براکەسی نزیکی یەکتر و هاومەزهەبیشی تێدا بوو, وەلێ لە هەمبەر ریفراندەمی کوردستان تەبا و یەکگرتو بوون, جگە لە دەنگی لاوازی حیزبی شیوعی و دیموکراسی خوازانی چەشنی میسال ئالوسی و لیستی مەدەنی, هەموو یەکپارچە دژن, دیموکراسیەتی پەرلەمانتارانی عێراق هەر ئەوەندە بەیان کرد, بە کەی دەنگ بەیاری شەڕیان دا, ئەرێ ئەمرەش وەك دوێنێیە؟, یان خراپتر لەوانەی رابردوو دەبێت, شەڕی جاران بەرگی نەتەوەیی پێشیبوو, ئەوجار نەرەی بەرگی ئاینییە, ئەمەش دەریدەخات یاری ریفراندەم لەم ناوچەیەی جینەسایید مەترسیدار و گەورەیە, لە ئاستی بچوکی عەقڵی دەسەڵاتدارانی هەرەمەکە نییە, ئیتر هەڵەشەو گوێشەکانی عێراق و تورکیاو ئێران لە گەڵە, دەتوانین لە لیستەکی گەورە ناوی هەڵەشەکەران بنووسین, ژمارەشیان رۆژ لە دوای رۆژ هەر لە هەڵکشانە, پیاوانی ئاینی, مەرجەعی موقەدەس, ئەپۆزسیۆن, نوسەر و بیرمەند, هونەرمەند و رۆژنامەنوس, ئەوانەی نان و خوەمانیان خوارد, …. هەمووی لە خۆ دەگرەت, تا لە

رۆژی دەنگدان نزیك دەبێتەوە, ئاوازی هەڕەشەكان دەگۆڕێن, نەغمەی خیتابەكان جیاوازن, زمانی قسەكان توندترن, سپێنەی چاوەكان سورترن, هەڕەشەكان زاكیرە تاڵەكانی مێژوو زیندو دەكاتەوە لامان, دەڵێی رۆژە رەشەكە لە دوای دەنگدانەكەوە دەست پێدەكات, خۆ ئامادەكارییەكانی سەر ناوچە بەریەك كەوتەكان لە مەندەلییەوە بە بەعقوبە و سەلاحەدین, پەلامارە دەست پێنەكردووەكان, نەخشە ژێر زەمینەكان, شانە چەكدارە نووستووەكان, چەكدارە مەدەنییە ئامادەكان بە شێوەی ناوخۆیی, مەترسییەكانی بەرەی توورکمانی و بابلیون و حەشدی حەویجە, هەشتا رومادی و موسڵ فریای خۆ كۆكردنەوە نەكەوتون, هیشتا تامی ماستی هەولێر و كەبابی سلێمانی لەسەر دەمیانە, هەشتا لە بەردەم كارەبای كوردستان خۆیان فێنك كەنەوە, داخوا چەند پەانی گەورە لە ئامادەكردان, چەند بەسە لە رەدان وەك تاوانەكەی كەركوك, ئەمەش وا لە شێوەی بەڵێ و نەخەرداین, هەشتا لە خەونی هەڵبژاردن و هێنانەوەی کورسییەکانین, هەشتا دەڵێین حاڵمان باشە بە تەكی دەدەن, ئاخر ئەمە ئەزمون لە تاڵییەكانی خۆمان وەرناگرین نەخوازەلا دراوسەكانمان, ئاگامان لەوە نیە هەمان سیناریۆی رۆژهەڵات لەرە بەرەو دوبارە بونەوە دەچێت,داخوا چەند كەس و دەستەو گروپ لە خۆ ئامادەكردنەدان بۆ یەكەم تەقە, داخوا چەند حەسەنی و خاڵخاڵیمان بە ئامادە كراوە, داخوا چەند پلانی وەك مەندەلی پێگەیوون ,داخوا عەسائیبی ئەهلی هەق خەریكی چین؟؟, داخوا قاسم سلێمانی بە دەست بەتاڵی نەردرایەوە رازییە؟؟.

لەسەرەتای راگەیاندنی ریفراندۆم هەندێك دەنگ باسی مەترسیەكانی راگەیاندنی ریفراندۆمیان كرد,لە گەڵ نزیك بوونەوە لە كاتژمیری سفر هەڕەشەكان بەربڵاوترو توندتر دەبن, تا ئاستی پەلاماری سەربازی, كە پێشتر تەنها بیر لە ئابلوقەی ئابووری دەكرایەوە, كە زانرا سنورەكان قودسیەتی نییە,ئەوجا هەڕەشەی پەلامار هاتە پێشەوە, ئەمە لە هەرێمی جینۆسایددا دەژێین نەك چیك و سلۆفاكیا, بۆیە ئەو ترسە حەقیقەتی هەیە لە روانگەی كارەساتە جەرگبڕەكانی هەشتاكان و كۆماری مهابادەوە تەنانەت, رێكەوتنامەی جەزائیر و روداوەكانی 28 حوزەیران و 31ی ئابیشەوە, بە خوێندنەوەی لایەنەكی ئەو روداوانە هەندێك راستی تێدایە, دەكرێت لە روداوەكی بچوكەوە كارەساتی گەورە بەدی بێت , وەلێ لە خوێندنەوەی تەواوی واقعیەكە دەتوانین بڵێین دوبارە بونەوەی لەم زینگە سیاسییەی ئێستا نا بێت كە كورد لە باشورو رۆژئاوا تێیدایە, هەرچەندە سیاسیەكانی ئەمە قەت ئەزموون لە رابردوو وەرناگرن و ساوێلكانە سەیری سیاسەت و هێزەكانی بەرامبەر دەكەن, باشترین نموونەش خوێندنەوەی هەڵەیانە بۆ داعش كە

چەند دەنگێكی كەم نەبێت وتمان ناتوانین دراوسێی دڕندە بین، ئەوانی دی وتیان ئاگرە سورە لە خۆمان بە دورە، تەنانەت بە ئەركی ئەخلاقیانەو مرۆڤانەی خۆشیان هەڵنەستان بەوەی لە پەنایانەوە مرۆڤەكان جینۆساید دەكران، ئایا دەكرێت ئەو روداوە تاڵانەی رابردوو جارێكی دیكە لە بێدەنگیدا دوبارە بنەوە؟.ئایا ئێستاش هەمان زەمینە دێتە پێشەوە بۆ قڕ كردنمان ؟؟، ئەمە پرسیارە گەورەكەیە، بڕیار بەدەستانی ریفراندۆم ئەوانەی لە پشت مێزەكانەوە لە بەردەم كامیراكان دانیشتونە، دەبێت بەرپرسیارێتی تەواو بگرنە ئەستۆ بۆ هەر ئەگەرێك كە گەل لە دوای ریفراندۆم بەرەو روی دەبێتەوە، خۆ ئەوان تەنها لە دەستكەوت شەریك نین، خۆ خەریك ئەوەش نین دوای ناخۆشیەكان خۆیان و ماڵ و مناڵیان بای بكەن، بەڵكە ئەوان لە هەموو ئەگەرە كراوەكانی پرۆسەكە شەریكن و بەرپرسیارن.

مەترسی و ئەگەرەكان

دوای بڕیاری ئەنجومەنی پارێزگای كەركوك بۆ بەشداری لە ریفراندۆم دۆخەكە ئاڵۆزتر بوەوە، ئێستا ئەوان بە سنوری پێش 19-3-2003 رازین جیابێتەوە، تەنانەت بە چونە سەری هەندێك شارۆچكەی وەك مەخمور و خانەقین و ..... شوێنی دیش، جگە لە كەركووك ، وەك پێشتر ئاماژەم پێداوە، كەركووك بۆ خۆی تەڵە گەورەكەیە، كورد بە نیاز بێت هەموو پارێزگای كەركووك بە ڕەزامەندی پێكهاتكان بە دەست بخات خەیاڵە،كەركوك شاری نەعلەتییەكان، نەوت و فرە پێكهاتەییە، راستە سەربەخۆیی كوردستان بە كەركوكەوە، پایەی دەوڵەت بوونەكەی مسۆگەرە، وەلێ ئەستەمە پێكهاتەكان كە هەموو درێژكراوەی دەرەوەی شارەكەن رازی بێن، بۆیە باشترە كورد دەست لە بەشێكی كەركوك هەڵگرێت، وەك حەویجە و ریازو..... تەنانەت بەشێك لەناو شار، بە نیازی جێبەجێكردنی ئەزمونی بەرۆكسلانە بین بۆ سەربەخۆیی بە كەركوكەوە بەدی نایات، ئەزموونی بەرلینیانە لە هەموو كێشەو گرفتەكان رزگارمان دەكات، واز لە خەونی پیرۆزی خاك و مێژوو بهێنرێت، مامەڵە لە گەڵ واقع و پارسەنگی هێزەكان بكرێت.بۆ ئەوەی ریفراندۆم شەرعیەتی نێو دەوڵەتی وەربگرێت وەك تەیموری رۆژهەڵات و باشوری سودان و .... دەبێت دەوڵەتی عێراق رازی بێت، نا بێت تاك لایەنە ئەنجامدرێت، دولایەنەش ئەستەمە، مەگەر دوای شەڕێكی دڕاو رازی بن وەك باشوری سودان.تەنانەت توركمانە شیعەكانی ناو سوپای بەدر چالاكترن وەك لە توركمانە سونییەكانی ناو بەرەی توركمانی، عەرەبە شیعە هاوردەكان گورجو گۆڵترن لە عەرەبە سونییەكان،ئێستا بەرەو روی چوار گروپی جیا بویتەتەوە” توركمانی سونی، عەرەبی

سونی, تورکمانی شیعە, عەرەبی شیعە”, بە چوار ئەجندەی سیاسی جیاجیاوە, چۆن بەسەر ئەم هەمووە دەپەڕێیتەوە بۆ گوڵ.نەك تورکمانە سونییەکان بە تەنها ملکەچی فەرمانی بابی عالی دەبن, بگرە تورکیا پێشتر نەیهێشت رێکەوتنی کوردو حکومەت بەدی بێت وەك تاڵەبانی رایگەیاند, ئەو لە بۆسەی لەبار بردنی هەموو خەو و خەیاڵێکی خۆشی تۆیە.

دوای دەنگدانی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوك لەسەر بەشداریکردن لە ریفراندۆمەکەی کوردستان, ک□رقی نەعرەتەی شەڕی نەتەوەیی چووە سەر, پەرلەمانی عێراق بە زۆرینەی 173 لە کۆی 204 دەنگ, دەنگیان بە بڕیاری پەرلەمانی عێراق دا بۆ بەرەو روبونەوەی ریفراندۆمی کوردستان, لە 12ی ئەیلول حەیدەر عەبادی پابەندکرا بە پاراستنی یەکپارچەیی خاکی عێراق, واتا چەك شوێنی پەنجە و دیموکراسیەت و دادگای گرتەوە, نەتوانێت دابینی بکات کودەتای بەسەردا دەکرێت, دەوەستێتە سەر ئەوەی چۆن کەڵك لە کێشەی ناوخۆییەکانی کوردستان دەبینێت, ئەمەش لە گەڵ بەرز بونەوەی نەحرەتەی شەڕی نەتەوایەتی کزو لاواز دەبێت, جەمسەر گەری نەتەوایەتی دروستە بێت, نەخێر لێرە دەبێتە سفر, بەڵێش لە بەرامبەر دەبێتە سفرەکەی دی.بارودۆخی ئێستای کورد لەو کاتانەی پێشو جیایە کە بە پێچەوانەی شەپۆڵ مەلەی دەکرد لە هەشتاکان و تەنانەت نەوەدەکان تەنانەت لە حالەتی ینك لە 31ی ئاب, بەوەی هاوپەیمانی ئێرانی هەڵبژاردبوو,هەنووکە کورد لە باشورو رۆژئاوا بەشێکە لە هاوپەیمانی جیهانی, لە بری جیهان شەڕی تیرۆریستان دەکەن, توانیویانە سۆزی شەقامی وڵاتانی رۆژئاوا بەدەست بهێنن,ئەگەر حکومەتەکانیان بەهۆی بەرژەوەندییەوە نەوێرن پشتیوانی بکەن, ئەوا رایگشتی لەگەڵە, ئاخر چۆن وێنەی ئەو کچە نەشمیلە جوانە چەکدارانە لە بیرە کەن, ئەفسانەی داعشیان بەتاڵ کردەوە, ئەو کات هەموو جیهان دژی پان ئیسلامیزمی کۆماری ئیسلامی ئێران بوون, سەیر کەن 200 رۆژ پرۆسەی ئەنفال بەردەوامە بە بەردەم مانگی دەستکردەکانیانەوە, کە تەواوی جموجۆڵە سەربازییەکان و خاپورکاری و بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی وێنە گرتووە وەلێ فزە ناکرێت, تەنانەت ئێرانیش لە هەندێك حالەت بە بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی تۆمەتبار دەکەن, تا 3 رۆژ دوایی تەواو بوونی بە فەرمی پرۆسەی ئەنفال لە 6-9-1988 واتا 9-9-1988, ئەمەریکا یەك قسەشی لەسەر ناکات, ئاخر چوونە باوەشی ئێران, وەك چوونە باوەشی ئەژدیهایە, وەلێ ئەمرۆ نەك چاوەروانی سزای رۆژئاوا نین, بەڵکە لە چاوەڕوانی پاداشتیشداین ئەگەر وەفا لە سیاسەتدا بوونی هەبێت بە تایبەت وڵاتانی رۆژئاوا, هەرچەندە پێشتر ئاگادار کراینەوە, کە

ئەمەریكا كوردان بە تایبەت لە رۆژئاوا بەكار دەهێنێت و لە كۆتادا خیانەتیان لێ دەكات, لەم قۆناغەدا وێڕای مەلێ نەكردن پێچەوانەی شەپۆڵە, هاوكات وەك بەشێك لە گەورەترین هاوپەیمانی لە دژی تیرۆر لە پێشەوەی جەنگدا بووە بە درێژایی سەدان كیلۆمەتر لە خانەقینەوە بۆ عەفرین, وە شەڕكەری سەرەكیشن, لە بیرمانیش نەچێت , جیهانی دوای دادگای تاوانی نێودەوڵەتی, جیایە لە جیهانی پێش ئەو, واتا قۆناغی دوای ساڵی 2002, ساڵی 2017 ەش , ساڵی بەرەو روبونەوەی كۆمەڵكوژی رەهینیغاكانی بەرمایە, وێڕای مەلەی پێچەوانەی تەوژمی پارتەكەیان,وەلێ توانی رایگشتی جیهان بە خۆی رابكێشێت,مرۆڤایەتی هوشیارە و بە ئاگایە لە بەرامبەر هەوڵی قڕ كردنی مرۆڤ, ئەو رۆژە نایاتەوە دوای 200 رۆژ قڕكردن دەنگێك بە راگرتنی نەبێت, رێگا نادرێت ببینە یەكەم قوربانی ریفراندۆم لە جیهاندا.سەربەخۆیی كورد دیاردەی دەمینەز دەخولقێنێت لە ناوچەكە, نەخشەی سیاسی ناوچەكە وەك بالەكان هەڵوەشێنێتەوە, بۆیە ئەستەمە بە سانایی بهێڵن تێپەڕن.

هەرچەندە ریفراندۆم نە راگەیاندنی شەڕە وەك دەوڵەت باخچەلی دەیڵێت, بەڵكە پرۆسەیەكی مەدەنیانەیە, وەك دەبینین لە عێراق زیاتر ئێران و توركیا نیگەڕانن لە ئەنجامدانی, ئێران لە سێ لاوە بە تەڕەی دەزانێت ” دروستكراوی ئەمەریكا-ئیسرائیل-سعودیە بێت لەوەوە كێشەی بۆ بنەنەوە لە ریگەای كوردەكان و ئۆپۆزسیۆنی ئێرانییەوە, كوردەكانی رۆژهەڵات هان بدات بۆ هەمان داخوازی و هەست بە هێزی زیاتر بكەن, عێراق كە بەتە بەشێك لە ئێران پارچە پارچە بێت,هاوكات توركیاش بەرەو روی سێ مەترسی دەكاتەوە, بۆیە ئەویش بە توندی نەیارێتی, لە باكور و رۆژئاوا كێشەی بۆ دەنێنەوە, بەتایبەت رۆژئاوا لە ئەستادا, پێی دەچێت لە گەڵ ریفراندۆمی كوردستاندا, ئەوانیش لە دووەم رۆژی پایزی گەرمی ئەمساڵ 22-9 كۆمەنەكەی خۆیان هەڵبژێرن, بیردەزێ سیاسییەكەی (پێكچین-ئەجەلان) بەرنە بواری پراتیكەوە لە خۆبەڕێوەبەری دیموكراسی, هاوكات ئەمانە سەقفی داواكاری لە باكوریش بەرز دەكاتەوە, لە لایەكی كەوە ئەو شارو شارۆچكانەی بە شاری توركمانی دادەنرا وەك كەركوك و پردێ و دوز….

بچنە چوارچێوەی نەخشەی كۆمارە ساواكەی كوردستانەوە, ئەگەر سازش بە ریفراندۆمەوە نەكرا, ئەمەش لە گەڵ خەونی ناسیۆنالزمی توركدا نایاتەوە. هەڕەشەكان توركیا تەنانەت بەو 6 ئاستەنگەی رۆژنامەی ئایدنلیكی پارتی وەتەنی دەغە پەرینچەك رانەوەستان, چونە سەر ”

دان نەنان بە دەوڵەتەکە, داخستنی ئیبراهیم خەلیل, کردنەوەی دەروازەی تەلەعفەر, راگرتنی هێناردەی نەوت, دەستگرتن بەسەر کۆمپانیاکانی وەبەرهێنانی پارتی و بارزانی, دەرکردنی کەناڵی روداو لە تورك سات" , گۆیاندیانە هەڕەشەی شەڕ, وەك رۆژنامەی یەنی شەفەقی نزیك لە پارتی دادو گەشەپێدان(ئاك پارتی)ی دەسەڵاتدار رایگەیاند " سزای ئابوری, داخستنی سنوری ئاسمانی و زەمینی و دەستێوەردانی سەربازی " دیاریکردووە بۆ سزادانی حکومەتی سەربەخۆی کوردستان.

ئیکلەر باشبەغ سەرۆك ئەرکانی پێشوی تورکیا داوی کرد پەرلەمانی تورکیا وەك عێراق ریفراندەم رەت بکاتەوە, وەلە ئەمە مەترسی بۆ تورکیا دروستە کات, ئەوکاتە شەڕ دەخرێتە ناو پەرلەمانەوە, چۆن هەڵوەستی پەرلەمانی عێراق لیستەکانی نەیاریشی خستە پشت بەڕێوە, لەرەشدا هەدەپ دەخاتە سەنگەری ریفراندەمەوە بە دوایدا گفتوگۆ لەسەری دەباتە ناو ماڵەی خۆیەوە, هەرچەندە وەزارەتی دەرەوەی تورکیا پێشوازی لە بڕیاری پەرلەمانی عێراق کرد,وە ئەنجومەنی ئاسایشی تورکیا بە سەرەکایەتی ئەردۆگان کۆبونەوە و بە هەڕەیەکی مەژوییان دایە قەڵەم, وەڵای ئەوەی ئەردۆگان و بنەماڵەکەی قازانجی زۆریان لە هەرێمی کوردستان دەستکەوتووە, وەلە ناتوانن بەدەنگ بن لە بەرامبەر فشاری نەتەوەییەکان, کە هەنووکە تاکە هاوپەیمانین لە وڵات.هەرچی ئێرانە کە سەرکردایەتی بەرەکەی دیکە دەکات"ئێران, عێراق, سوریا" لە ئیمامی جوعمەکانەوە تا ئەوانی دی هەڕەشەی خۆیان کرد, ئەگەر تورکیا بەهۆی پەیوەندی رابردووی پارتی بە تورکیاوەو بەدەنگی وڵاتانی کەنداوی عەرەبی وا بکات گومان بخرێتە سەر هەڵوەستی راستەقینەی ئاك پارتی, دیارە من باوەڕم بە تیۆری موئامەرە نییە, گومانم لەویش هەیە, ئەوا نەیاری ئێران بە ریفراندەم و ترس لێی وەك موئامەرەی ئەمەریکا-ئیسرائیل-سعودیە هیچ گومانێکیان لەسەر نییە,لێرەدا بەشێك لە هەڵوەستەکانیان دەخەینە روو" چوار مەرجەعی شیعی (جواد خالصی, شێخ قاسم تائی, فازل بدەری, ئەبو ئەلحەسەن حەمید موقەدەس ئەلغەریفی) دژ بە ریفراندەم بەیانامەی هاوبەشیان دەرکرد, پێشتریش تەقی مودەرسی و سەرجەم پارتە شیعەگەلاکان دژی وەستانەوە, ئەحمەد خاتەمی رایگەیاند ئەمە پرۆژەی ئیسرائیلییە, چەندین کەسی دیکەیان رایان گەیاندوە پرۆژەی ئیسرائیلی دووەمە و داوەکە بە کۆماری ئیسلامی ئێرانە, هاوکات سکرتێری ئەنجومەنی باڵای ئاسایشی ئێران عەلی شامخانی هوشداری لە شەڕەی ناوخۆیی کوردستان دەدات, جاری دووەم باس لە داخستنی سنورەکان و هەڵوەشاندنەوەی پەیوەندییەکان دەکات", هەرچی وەزیری

دەرەوەی عێراقە ئیبراهیم جەعفەرییە رایگەیاند, ریفراندۆمی کوردستان ئاسایشی ناوچەکە تێك دەدات, دواتر پێ بە پێی کات زمانی هەڕەشەی ئەم پیاوە ئیسلامییە میانڕەوە توند دەبێتەوە , دێتە سەر هەمان ئاواز و ریتمی هەڕەشەکانی سەدام حوسێن و دەڵێت"پێویستە سەرکردەکانی کورد ئامادەی هەر جۆرە سزایەك ببن, لەوە خراپتر بەسەر کورد دێت وەك پێشبینی دەکەن".

هەموو هەڕەشەی باجی قورسە کەن, باجی قورس زۆر ئەگەر دەگرێتەوە, مزگەوت و حوسێنیەو تەکیە و کۆنفرانسە رۆژنامەنوسیی و بەنێ ئاینی و نیشتمانی و حیزبییەکان بونەتە شوێنی فتوادان دژ بە ریفراندۆمی کوردستان, هەڕەشەی شێتە لە هەموو لایەکەوە, گەردەلولی رق لە هەرێمەکە هەڵی کردووە, یەکەمجارە کوردستان نیگای وای بکەوێتە سەر, تەنانەت ئەحمەد ئەبو غەس ئەمینداری جامعەی عەرەبیشی هێنایە کوردستان, ئەمە موعجیزە رونەداوەکەی دیبلۆماسیەت بوو, من لێرەدا کۆمەڵێك سیناریۆ دەخەمە روو, وەك پێشبینی کە روبدەن,هەرچەندە قۆناغی دوای سەرکەوتنی بەڵێ زەحمەت و مەترسیدارە, مەترسیدارترە لە پرۆسەی ئەنجامدانی ریفراندۆمەکە, ئاوا سانا نییە وەك باسە کرێت:- لە پێش ئەنجامدانی ریفراندۆم هەردوولا رازی بن بە نێوەندی گێرایی بە زەمانەتی نێودەوڵەتی, زەمانەتی مانەوەی قەوارەی هەرێمی کوردستان بکات, هەموو ترسەکان بڕەوێنێتەوە, باشترە داوای شێوازێکی باڵاتر لە فیدراڵیەت بکرێت, وڵاتانی ئەمریکاو هاوپەیمانانی و ناوچەکەو رۆژئاواش قازانجیانە, ئەم رێکەوتنە ببەستە لەمپەرێك لەبەردەم کەتا هەنگاوی عێراق بە بوونی بە وڵاتێکی ئیسلامی شیعە, ترسەکە بوونی هەیە, تازە قوتابخانە لە بەرتەلە بەناوی ئیمام خومەینی دەکرێتەوە, ئەگەریش زەمانەتی سەربەخۆیی و ریفراندۆم کرا, بە 20 ساڵی ئایندەش بێت قازانجە بەو مەرجەی ببردرێتە نەتەوە یەکگرتووەکان.

– ئەگەر بەهۆی بارگرژییەوە لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم, ریفراندۆم لەو دەڤەرانە نەکرا, بەتایبەت کەرکووك, یاخود ریفراندۆم کرا لەماوەی نزیکدا سەربەخۆیی رانەگەیەنرا, لە هەردوو حالەتەکە بە شکستی پرۆسەکە کۆتایی دێت.

– ریفراندۆم کرا بە دەنگی زۆری بەڵێ سەرکەوت, یەکسەر ئیعلانی سەربەخۆیی کرا, لێرەدا بەرەو روی کۆمەڵێك ئەگەر دەبینەوە:- پەلاماری سەربازی بۆ سەر کوردستان و بەرەو روبونەوەی چەکداری, بە جێبەجێکردنی بڕیاری دادگای فیدراڵی کە ڕێوشوێنی ئەنجامدانی ریفراندۆمی راگرت, ئەو ترسەی ئەمریکا و وڵاتانی رۆژئاوا هەیانە, بەمەش سەقامگیری ناوچەکە بەتەواوی تێك دەچێت, بۆیە وڵاتانی

ڕۆژئاوا ڕێگا بەم سیناریۆیە نادەن. ئێران هێز بەکار بهێنێت دەکەوێتە تێکەڵەوە , وەلێ تورکیا دەست کراوەتر دەبێت بە تایبەت بە بەهانەی کەرکوك و ئەو ناوچانەی تورکمانی تێدایە ئەگەر بارگرژی دروست بێت.

1- ئەگەری هەڵگیرسانی شەڕ و هاتنی هێزی ئاشتی پارێز بۆ ناوچەکە, دەرکردنی بڕیاری مرۆڤ دۆستانە لە نەتەوە یەکگرتووەکان, ئەمەش مانەوەی قەوارەکە بۆ کاتێکی نادیار مسۆگەر دەکات.
2- بەرەو رونەبونەی پەلاماری سەربازی و ئەنجامدانی کۆچی بە کۆمەڵ لە بەرامبەر پەلامارەکان, وەك ڕەهینجینەکانی بۆرما, هەژاندنی بیروڕای گشتی جیهان, کە شەقام لە گەڵ کوردایە, لە بەرامبەر ئەو پەلامارانە, بۆ دوایدا وڵاتانی ڕۆژئاوا هەڵوێست وەرە گرن و پارێزگاری هاووڵاتیان دەکەن, قەوارەکە دەپارێزرێت.
3- هەوەبدرێت لە ڕێگای نەیارانی سەربەخۆیی کوردستانەوە, بە تایبەت لە شاری کەرکوك, کێشە دروست بکرێت, لە ڕێگای کێشەکانەوە هێز بجوڵێنرێت , ئەمە خراپترین سیناریۆیە, دەیانەوێت لە ڕێگای تۆڕەی توندو تیژییەوە پەلاماری سەربازی بدەن, وردە شەڕی سوپایی ئاساییە زوو دەتوانرێت بکوژێنرێتەوە , وەلێ شەڕی نەتەوایەتی لە ناوچە سنورییەکان مەترسیدارە , نابێت ڕێگای پێ بدرێت , بکەونە ناو بەسەی بوون بە بەشێك لەو شەڕە, ئاساییە هەندێك ناوچە وەك ناوچەی کێشە لەسەر بەجێ بهێڵرێت, نمونە لەسەر ئەمە لە سودان ناوچەی ئەبی دەوڵەمەند بە نەوت , ناوچەکانی دبە فەخار, حبل مقینص,کاکا تجاریا,کافی کنجی ......
4- سەپاندنی ئابلوقەی ئابوری بەسەر کوردستاندا لە هەر چوار لاوە, ئەم سیناریۆش تا سەر بۆ ناکات, لەبی کوردی وەك ساڵی 1991 نییە, دەکرێت ئابلوقەکە تێك بشکێنرێت, یاخود لە حاڵەتی جیابونەوەی سونییەکان بە دوای کورددا" ئەگەر سپۆنسەری ئەم پرۆسەیە وڵاتانی کەنداو بن" بۆ سانایی دەتوانرێت کوردستان لە ڕێگای ئوردنەوە بگەیەنرێتە دەرەوە , ئەگەر تورکیا لەسەر سەرکێشی خۆی بەردەوام بێت, تەحەمولی زیانی ئابلوقەکە بکات, لێرەدا ئەگەر ئابلوقە چڕ و درێژخایەن بوو, پرسیار ئەوەیە دەتوانین وەك کۆرییەکان بە گیا خواردن بەرەو روی ئابلوقەی ئابووری ببینەوە؟
5- لە بەرامبەر ئابلوقەی ئابوری وڵاتان, کوردیش بەرامبەر بە عێراق و وڵاتانی ناوچەکە" دەروازە سنوری, ئاو , ئاسمان, نەوت و گازو کانەکان و پەیوەندی بازرگانی هەیە “.6- لە هەموو حاڵەتەکان کە زانرا ئیتر کوردستان بەشێك نییە لە عێراق, بەڵگەنامەکانی هاووڵاتیانی کوردستان و دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم لە لایەن عێراقەوە

پەك دەخرێت, هاووڵاتيان لە هەموو ماف و خاوەندارييەك دادەماڵێنرێن, ئەوكات هاووڵاتيان خاوەند هيچ بەڵگەنامەيەك نابن.لە كۆتاييدا ماوەتەوە بڵێم لە كۆى 108 ريفراندۆم لە 171 ساڵى رابردوودا كە لە جيهان ئەنجامدراوە, دەشێت كورد ببێتە يەكەم شەهيد و قوربانى ريفراندۆم لە مێژووى مر□قايەتى؟؟؟, ئەمجارە سنورەكانيش داڵدەمان نادەن, هەموو سنورەكان دەبنە دوژمن, با بەوريياوە مامەڵە بكەين.

بەڵێ بۆ سەربەخۆيى هەموو كۆمەڵێك .... هەژێن

بەڵێ بۆ سەربەخۆيى هەموو كۆمەڵێك، هەموو گوندێك، هەموو شارێك، هەموو پارێزگەيەك، هەموو ناوچەيەك، هەموو هەرێمێك، هەموو سەرزەمێنێك، بەڵام …

ئايا ئەگەر فەرمانداريى هەرێمى “كوردستان” ببێتە دەوڵەت، هيچ لە تيرۆر و كوشتن و سووتاندنى ژنان دەگ□ڕێت؛ هيچ لە سەركوتگەريى و زيندان و ملهوڕيى پارتييايەتى دەگۆڕێت؛ هيچ لە برسيەتى و بێكاريى ئێوە دەگ□ڕێت؛ هيچ لە نيو و سێ چارە مووچەى كرێكاران و فەرم□نب□ران و
مامۆستايان و خانەنشينان و ..تد دەگۆڕێت؛ ئايا هيچ لە گەندەڵى دەسەڵاتداران، هيچ لە ساختەچييەتى ڕاميران، هيچ لە چەوسێنەريى سەرمايەداران، هيچ لە سەركوتكاريى پۆليس و سەربازاران، هيچ لە ملهوڕيى جەلادان و دووڕووى سيخوڕان و پارلەمانتاران دەگۆرێت؛ هيچ لە قومارچيەتى و لە بازرگانى كوڕە دەسەڵاتداران لەتەك داعش و داگيركاران دەگۆڕێت؟
ئايا بەدەوڵەتبوونى فەرمانداريى هەرێمى “كوردستان” دەتوانێت لە دەوڵەتى چەند سەد ساڵەى ئێران و توركيە و سەد ساڵەى سعوديە و عيراق و … جياوازبێت، كە پێشتر و ئێستاش بێجگە لە برسيەتى و بێكارى و جەنگ و زيندان و سێدارە و ملهوڕيى و ستەم و بەهرەكێشى و ناداوەريى بۆ زۆرينەى نەدار و بێدەسەڵاتى ئەو وڵاتانە هيچى ديكە

نەبووە و نابەت و هەر باباى ئێرانى و توركيەى و وڵاتانى عەرەبییە، لەتاو برسێتی و بێکاری و سەرکوت و سێدارە بەرەو ئەوروپا ڕەودەکات و پەروەندەکەی بریتی دەبێت لە "هەڵهاتن لە دەست دەوڵەتی ئێران، دەوڵەتی تورکیە، دەوڵەتی سعودیە، دەوڵەتی سوریە، دەوڵەتی عیراق و ..تد".

ساڵی ١٩٩١-٢٠٠٣ بە کردەوە، هەرێمی "کوردستان" لە عیراق سەربەخۆ بوو؛ ساڵی ٢٠٠٣ پاش ڕوخانی فەرمانداریی بەعس بەکردەوە دەوڵەتێک بەناوی عیراق بوونی نەبوو و تەنیا هەرێمێک کە سیستەمی فەرمانداریی و دەوڵەتی هەبوو، هەرێمی "کوردستان" بوو، بۆچی دەسەڵاتدارانی هەرێم، کە هەر (پدک) و (ینک) نەوشیروانییەکانی نێو (ینک) و (ئیسلامییەکان) و (حشک) بوون، جیانەبوونەوە؟
وەڵامەکە سادە و ئاسان و زیندوون، لەبەرئەوەی ئەو کۆمپانی و دەوڵەتانەی کە ئێستا خەریکی هەڵگیرساندنی جەنگی نێوخۆیی گەلانی عیراقن، ئەو کات بە خۆشباوەڕکردن و دەستەمێشتنەوەی نەداران و بەدەسەڵاتان، پێویستیان بە پاگەندەیەکی دیکە هەبوو "حکومەتەکەمان ساوایە". بەڵام ئێستا کە ئیدی پیربووە، پێویستیان بە سیناریۆیەکی دیکە هەیە؛ "دەوڵەتی کوردی" و "دەوڵەتی سەکولار"، چونکە بەو هەیە چەند ساڵە جەنگی نێوخۆیی دروستدەکەن و هەنبارەکانی چەک خاڵیدەکەن و قەرزێکی زۆر بە جەنگگەران دەدەن و دواتریش هەر کەسە ناهوشیار و خۆشباوەڕەکان باجی هەموو نەهامەتییەکان دەدەن و کۆتایی ئاوا جەنگێک لە دوو ئەگەر زیاتر نییە:

– یەکەم: وەک جەنگە نێوخۆییە چل (٤٠) ساڵییەکەی (مەلایی) و (جەلالی)، سەرەنجام پاش کوژرانی هەزاران و پەککەوتەبوونی سەدان و بێسەروشوێنبوونی دەیان و ئاوارەبوونی ملیۆنان کەس و هەتیوکەوتنی هەزاران منداڵ و ئەتکرانی هەزاران ژن، سەرانی فەرمانداریی بۆرجوازی کورد و سەرانی فەرمانداریی بۆرجوازی عەرەب (شیعە و سوننە) پێکەوە دادەنیشنەوە و پێکی (خوشک و برایی) هەڵدەدەنەوە و قوربانییانی جەنگەکە تاوانباردەکەن و بە کوژراوانی هەر دوو لای خۆیان دەڵێن "شەهید" و گەل|گەلانی عیراق بە هەڵگیرسێنەری جەنگەکە تاوانبار دەکەن.
دووەم، یان بە دوو دەوڵەتبوونی عیراق کۆتاییدێت و دیسان دەزگەکانی پاگەندەی بۆرجوازی کورد دەکەونەوە هەمان بالۆرەی ساڵی ١٩٩١- ٢٠٠٣ و دەڵێن "دەوڵەتەکەمان ساوایە " و پێویستی بە خوێنی زیاتری خەڵک هەیە و هەر دەنگێکی نارازی بە تیرۆرکردن و لەسێدارەدان وەڵامدەدەنەوە و ئەگەر نارازییەک بەخت یاری ئەو بێت،

ئەوا تەواوی تەمەنی لەسایەی دەوڵەتە نەتەوەییەکەی (پدک) و دەوڵەتە سێکیولارەکەی (حککک) لەنێو زیندان دەمێنێت.

ئایا لە چەند هەزار ساڵی ڕابوردوو تاکو ئێستا، دەوڵەت بێجگە لە ملهوڕیی و مشەخۆریی و سەرکوتکردن و تیرۆر و سەپاندنی بەرژەوەندی و چاوچنۆکی دەسەڵاتداران و ڕامیاران بەسەر نەداران و بێدەسەڵاتان، هیچی دیکە بووە، هیچ یەك لەو گەلانەی کە خراونەتە ژێر (پاژنەی ئاسنینی چەکمەی)* دەوڵەت و بەناوی ئەوانەوە دەوڵەتی چەوسێنەرانی ئەوان ڕاگەیێندراون، بەختەروەر و ڕزگار و ئازاد و یەکسان و دادپەروەرانە ژیاون، تاکو بە دەوڵەتبوونی دەسەڵاتدارە چەتە و سەرکوتگەرەکانی ئێستای هەرێم، نەداران و بێدەسەڵاتانی کوردی-زمان بەختەوەر ببن و ڕزگار و ئازاد و یەکسان و دادپەروەر بژین؟

بەڵێ، جارێکی دیکە من ئەوە دەڵێمەوە و پێداگریدەکەمەوە و هاواردەکەم، من خوازیاری سەربەخۆیی و خۆبەڕێوەبەریی هەموو کۆمەڵێکی مرۆیی سەر گۆی زەمین دەبم، بەڵام سەربەخۆیی و خۆبەڕێوەبەریی واتا ڕەکردنەوەی دەوڵەت و سیستەمی ڕامیاریی و ڕۆنانی یەکێتی کۆنفیدرالیستیيانەی خۆبەڕێوەبەریی گشت کۆمەڵەکان و گەلان؛ بەڵێ من دژی دەوڵەت دەبم و تاکو مردنیش دژی دەوڵەت دەمێنم و ئەگەر بتوانم پاش مردنیش دێمەوە خەونی ڕامیاران و دەسەڵاتادارن و سەرمایەداران و دژایەتی دەوڵەتەکەیان دەکەم، بەڵام ئەوە دڵنیادەکەمەوە و ڕۆشندەکەمەوە، کە دژایەتی و ڕەتکردنەوەی دەوڵەت لەلایەن من لەبەر پاشگرە دێوجامەیيانەکەی “کوردی”، “سێکیولار” نیيە و نا، بەڵکو لەبەرئەوەی کە دەوڵەت ملهوڕترین و پێشکەوتووترین دەزگەی ستەمگەریی چینایەتیيە و هەر دەوڵەتبوونیش بوو، کە ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ تێکشکاندن و ئەوەی بە قەیسەر و لەشکری داگیرکاری ئاڵمانی و نەمسایی نەکرابوو، ئەو ئەنجامیدا و دەوڵەتی بۆرجوازی کوردیش هەر هەمان شت ئەنجامدەدات و ئەوەی کە دەوڵەتی ئێران و تورکیە و سوریە و عیراق وەک داگیرکەرێک نەيانتوانیوە ئەنجامیبدەن، دەوڵەتی بۆرجوازی کورد ئەنجامیدەدات.

من دژی دەوڵەت و پارلەمان و زیندان و سوپاس و پۆلیس و سیستەمی ڕامیاریم و تۆش ئازادیت، چ دۆزەخێک بۆ خۆت ه□□□د□بژێریت و کێ دەکەیت شوانەی خۆت. بەڵام دڵنیابە سەرەنجامی ئەو خۆشباوەڕییەشت هەر گندۆرەشکاندن بە ئەژنۆی پەشیمانی دەبێت، هەر ئاوا ئێمەی سۆشیالیستخوازان لە ڕۆژانی پاش ڕاپەڕینی ئازاری ١٩٩١ گوتمان “ڕۆژێك دێت، کە دەسەڵاتداریی پارتیيەکانی بەرەی کوردستانی ڕووی

ملهوڕیی دەسەڵاتدارێ بەعسییەکان سپیدەکاتەوە" و ئێستاش باجی چەپەڵ و هەڵهەڵەی ئەژانی هەڵبژاردنەکەی ئایاری ١٩٩٢ دەدەن و تاکو نەداران و بێدەسەڵاتان چاوەڕێی "سەرۆکی باش"** و "پارتیی باش"** و"پارلەمانی باش"** و"فەرمانداریی باش"** و"دەوڵەتی باش"** و"کۆمپانی باش " و"سەرمایەداریی باش" و"جەلادی دەسەزی گەل"*** بن، بەدڵنیاییەوە ئەهامەتییەکان درێژدەبنەوە و باجدانەکە بەردەوامدەبێت و تەمەنی مشەخۆریی سەرمایەداران و سەروەریی ڕامیاران درێژتر دەبێتەوە.

هەژێن
١٨ی سێپتەمبەری ٢٠١٧

-————

* لە واتا و ناوی ئەمانەکەی (جاک لەندەن: پاژنەی چەکمەی ئاسنینەکان) وەرگیراوە.
** لە گوتەیەکی (میخائیل باکونین) وەرگیراوە
*** ئەو چەند دەستەواژانە لە وتارێکی (ئێریکۆ مالاتێستا) وەرگیراون

ریفراندۆم لە پیناو سەربەخۆیی یان مانەوەی کورسیەکەدا ….! … شاخەوان سەنگاوی

هەر خەلقندەیەکی خودا ئیدی لە زەوی بیت یان لە ئاسمان لە وشکایبێ یان لە قولایی دەریاکان لە تاریکایی ئەشکەوتەکان بێت یان لە بەر رووناکی چراکان هەمیشە هەوڵدانیان بۆ ئازادی بووە ، لە پێناو مانەوە لە ژیاندا … ئیدی چ جای مرۆڤەکان .
بۆیە ئێمەش وەکو نەتەوەیی کورد لە دێر زەمەنەوە کە لە سەر ئەم خاکە دەژین هەمیشە شۆڕشە یەك لە دوایی یەکەکانمان کە مێژوویان بە خوێنی هەزاران ڕۆڵەی ئەم نیشتمانە نوسیانەتەوە لە پێناو سەربەخۆییدا بوو ، بەڵام هەر سەردەمەو بە دید و تێڕوانین و

ئایدیایی جیاواز لە چۆنێتی بنیاتنانی کیانێکی سەربەخۆ لە چوارچێوەی ئەم سنورەدا کە بە کوردستان ناوزەند دەکرێت .

هەر بۆیە لە سەر سەرکردایەتی سیاسی کورد و بە تایبەتی تر سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان و خودی مسعود بەرزانی وەکو سەرۆکی ئەم پارتە کە خۆیان بە خاوەندارێتی ریفراندۆم دەزانن چیدی دیکە پێویست ناکات کردار و وتارەکانیان داینەمۆیەك بێت بۆ زیاتر زەق کردنەوەیە درزەکانی نێو ماڵی کوردی . وە لە سەر سەرکردایەتی ئەم پارتەش پێویستیەکی حاشا هەڵنەگرە کە سنوری خێڵگەرایەتی و ناوچەگەرێتی تێپەربکەن بەرژەوەندیە باڵاکانی نەتەوە بخنە پێش بەرژەوەندی تەسکی تاك و حزبگەرایەتیکەیان لە بەر ئەوەی کە بانگەشەی خاوەنداریتی ئەم ریفراندۆمە دەکەن دەبێت باشتر لەوە بگەن کە ریفراندۆم تەنها بۆ ناوچەیەك یان تەنها خێڵێك نیە ، لە بەر ئەوەی ئەو سنورەی کە ئێستا بە باشوری کوردستان ناوزەند دەکرێت لە سەدا نەودی زیاتر لە نەتەوەی کوردن ئەمە بە ناوچە جێناکۆکەکانی هەرێمی کوردستان کە لە سەدا چلی خاکی هەرێم پێك دەهێنێ ، ئەگەر ئامانجی خاوەنەکانی ریفراندۆم لە ئێستادا بە ئامانجی بە دەستهێنانی پەنجا زائید یەکەی دەنگەکانی بەڵێ بێت بۆ ریفراندۆمەکەی ، ئەوا چیدیکە پێویست ناکات لە سەر نەتەوەی کورد لە چوارچێوەی باشوری کوردستان هیواکانیان بە وەها ریفراندۆمێکدا هەڵبواسن کە دەرئەنجامەکەی جگە لە ئاشبەتاڵێکی دیکەو کاڵکردنەوەی ئینتمای نەتەوی و سەربەخۆیی هیچی دیکەیی لێ بەرهەم نایەت . وەلە ئێستاشدا هۆکارێك دەبێت بۆ لە باربردنی ئەم نیمچە سەربەخۆیەی کە هەیە لە واقیعدایە ، میژوو ئەو ڕاستیانەمان بۆ وێنا دەکات لە ڕێکەوتنامەی جەزائیر 1975 ، پەیماننامەی نێوان عیراق و تورکیایی 1983 ، پەیماننامەی نێوان ئێران و تورکیایی 2004 ، ڕێکەوتنی دژە تیرۆری نێوان تورکیا و عیراق 2007 .

هەر بۆیە پیویستیەکە لە سەر خاوەندارەکانی ریفراندۆم پەندێك لە مێژوو سەدەیەك لە خەباتی سیاسی باشور وەرگرن هەنگاوەکانیان بۆ بەئەنجام گەیاندنی ڕیفراندۆم بە بەرنامیەکی تەواو و تۆکمە دارشتبێتەوە ، خۆ بە دوورگرتن لەو فرەگوتاریەی کە ئامانجەکانی ریفراندۆم زیاتر لە بەرچاوی هاولاتیانی ئەم هەریمە ناشرینتر دەکات ، هەوڵدانێکیش بێت کە خاوەندارەکانی ریفراندۆم بە پریاسکەیەکی روو سورەوە بتوانن تەقل باب لە دەرگا بە دەرگای مال بە ماڵی کورد بدەن بەبێ جیاوازی کردن لە نێوان هیچ ڕەنگ وئاین و نەتەو و ئایدیاو بیرەکان ئەمیش لە پێناو بەدەست هێنانی باشترین ڕێژەی

دەنگی بەڵێ بۆ ریفراندۆم ، چونکە ئەگەر کورد وەکو نەتەوە خاوەنی زاکیرەیەك بێت کە توانای گەڕانەوەی هەبێت بۆ ڕابردوو ئەوا پارتی و سەرجەم پارتەکانی تر دەبێت لە بەردەم هەڵگرتنی ئەرکی بەرپرسیارێتیدابن بەرامبەر بە کورد وەك نەتەوە لە دەرئەنجامی ئەو ئەنجامانەی کە لە ئەنجامدانی ئەم ریفراندۆمەوە بە دەست دەهێنرێت چونکە یاریی کردن بە چارەنوسی میلەتێك لە پێناو مانەوەدا لە لایەن هەر کەس و پارتێکەوە بێت لە هیچ ئان و ساتێکدا بکەرەکانی جێگای لێخۆشبوون نیە . میلەتیش توانایی شاربەدەر کردنیان ماوە !

شاخەوان سەنگاوی
shaxewan.saed@gmail.com

یەکێتی نیشتمانی کوردستان و سەرئێشە ! … ئاری زێندینی

بەروِخسەتی (یەکێتی) خەباتتان بۆچی کردووبۆچی دەیکەین !؟ لەم قۆناغەی ئێستا ئامانجتان چیە؟ دڵنیام وەڵامی ئەم پرسیارانە لە هەر ئەندامێکی (یەکێتی) بکەی هەر ئەندامە بەجۆرێك وبەشێوەیەك وڵام دەداتەوە کەئەمە سیاسەت نییە! (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) پێش ڕاپەڕینی (1991) ئامانج و نەخشە ڕێگایی روون وئاشکرابوو بەهێزێکی دیموکراسی وشۆڕشگێری دەناسراوناسرابوو لە واقیشدا وابوو.(یەکێتی) لە دوایی ڕاپەڕین لەبەر زۆری بانگەشەی دیمکراسی و مۆدێرن و خاوەن خەبات شاروشاخ توشی جۆرێك لەغرووری و ئەنامەکانیان هەرکەس لەڕاست خۆیی ئەوپەڕی ئازادانەودیموکراسیان هەڵسوکەوتیان دەکردو تاوەکو ببێتە واقیع بۆ کۆمەڵگەی کوردی لە باشوری کوردستان َ.

(یەکێتی) دەبوایە لە گەڵ کەشوهەوایی خەڵکەکە خۆی بگونجاندبا نەوەك کەشوهەوایی (یەکێتی) بسەپێنێ وبگونجێنێ چونکە کۆمەڵگەی کوردی بەشێکە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست, (یەکێتی) بەبەڵگەوشاهێدولێدوانی ئەندامانی خۆیان وخەڵکی کوردستان وەك ئەوەی توشی نەخۆشی و ڕارا ِیی و وەسوەسە بووە لە هەڵوێستکانیان و

بڕیاڕەکانیان دەربارەی ئەوپێشهات وڕوداوانەی لە کوردستان ڕوودەدەن. ئێمە ڕۆژانە دەبینین یەکێتیەکان لە بچوکەوە تا گەوەرە جۆرە لێدوان و بیروبۆچون دەردەبر َن هەریەکەو (180) پلە فەرقی هەیە کەئەمانە هیچیان لە گەڵ بیروباوەڕوپەیڕوپڕۆگرامی حیزبەکەیان یەك ناگرنەوە. بەڵێ (یەکێتی) ئەو ڕاڕایی ووەسوەسەی لەناو ئەندامانی خۆیان لە (حکومەت وپەرلەمانی کوردستان) ڕەنگی داوەتەوە ,ئەندام پەرلەمانەکانیان بەشداری کۆبوونەوەی پەرلەمان ناکەن و هەندێکی بەشداری دەکەن و هەرخۆیان دان بەوەدەنێن کە پەیوەندی بەکێشەی ناوەخۆیی یەکێتی هەیە. سەرکردایەتی هەردەم ناڕازیە لە مەکتەب سیاسی و مەکتەب سیاسی بڕیاڕی دەردەکات بێ جێگرانی سکرتێری گشتی, ئەندامی باڵایی یەکێتی لە ئەنجومەنی باڵایی ڕفڕاندۆم بە شدارە کەچی ئەندامی یەکێتی دەڵێ یەکێتی ئەندامی نییە لە ئەنجومەنی باڵایی ریفراندۆم, هەرلەم رۆژانەدا لە کاتی کاراکردنەوەی (پەرلەمان) چەند ئەندامێکیان دەنگی نەدا بۆ (ڕیفراندۆم) کەچی (یەکێتی) دەستپێشخەربووە بۆ ئاسایی کردنەوەی پەرلەمان, دوا رووداویش لە ناو(یەکێتی) جێگری دووەمی سکرتێری ئەم حیزبە لیستێك وقەوارەیەکی سەربەخۆیی راگەیاند بۆ هەڵبژاردنی داهاتووی کوردستان لە (1/11/2017) بەرامبەر ئەمە ئەندامێکی مەکتەب سیاسی داوایی کرد ئەم جیگری دوەمە یان وازلە (یەکێتی) بھێنی یان لە لیستەپەرلەمانیەکەی.

ئەم سیاسەتی (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) ئایا کەس سەری لێدەرناکات یان (یەکێتی) توشی نەخۆشی وشێرپەنجە بووە رۆژێك لە رۆژان بە یەکجاری لەناو دەچێت! بۆچی ئەم حیزبە وادەکات هەر ئەوە من نیم وایی دەبینم بەڵکو رۆژانە خەڵك ئەوبۆچونەی هەیەونازانێ (یەکێتی و یەکێتیەکان) مەبەستیان چیە! پاش (35) تەمەنی هێشتا توکمەیی خۆیی نەپاراستوو بەرامبەر کێشەی ناوخۆی خۆیی وکێشەکانی هەرێمی کوردستان, هەروەها چەندەها وتارونوسەریش باسیان لە کەشوهەوایەی (یەکێتیان) کردووە لەم دۆخەی ئێستا کە (یەکێتی) بەبۆچونی من و ئەوانیتریش وەك (حیزب) هەڵسوکەوت ناکات و وەك (حیزب) نایەتەپێش چاو.

تیشکێک بۆ سەر هەنراوەی منداڵان ... نوسینی: عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی

هەنراوە هونەرێکی گرنگە و یەکێکە لە لقەکانی ئەدەب و لە هەمان کاتیشدا خۆشییەکی تایبەت بە دڵ و دەرون وهۆشی مرۆڤ دە بەخشێت.مرۆڤ لەگەڵ ئەوەی کە چێژ و خۆشی لێوەردەگرێت لە هەمان کاتیشدا بە فراوانکردنی ئاسۆی زانیارییەکانی سودی لێدەبینێت. بێگومان منداڵیش کە مرۆڤێکی بچوک و هەست ناسک و بێگەرد و خاوەنە زیاتر چێژ و خۆشی لەو هەنراوە تایبەتانەی کە بۆ منداڵان نوسراون وەردەگرێت و دەروازەیەکیشە بۆ وەرگرتنی زانیاری و فراوانکردنی ئاسۆی ئەندێشە و بیرکردنەوەیان.کاتێک منداڵان کە هەنراوەیەکی تایبەت بە جیهانە ڕەنگاڵەییەکی خۆیانیان بۆ دەخوێندرێتەوە یان خۆیان دەیخوێننەوە،کە لەلایەن کەسێکی شارەزا و بەتوانا لە دنیاکەی ئەوان نوسرابێت،لەگەڵ یەک بە یەکی دێڕ و وشەکانی هەنراوەکەدا شنەی شادی دەدات لە پەڕەی دڵە ناسکەکانیان و پەپولەی زەردەخەنەش گوڵی لێوەکانیان دەکاتە هەوار و دەنیشێتەوە.خۆ ئەگەر بەشیان کرا ، بە گۆرانی دەیڵێن تا زیاتر لێوانلێو بن لە خۆشی. ئەگەر هەر یەکێک لە ئێمەی گەورە گوزەرێک بکەین بە کۆڵانەکانی دنیای منداڵی خۆماندا ئەو ڕاستییەمان زیاتر بۆ ئاشکرا دەبێت کە (شیعر) هەنراوە چ کاریگەرییەکیان هەبووە و هەندێکیان تا ئێستاش لە یادەوەریماندا بە زیندوویی ماون.

هەنراوەی تایبەت بە منداڵان بەشێکیان کەسانی گەورە و شارەزا و خاوەن بەهرە بۆ منداڵانی دەنوسن ،بەشێکیشیان منداڵان خۆیان بۆ دنیاکەی خۆیانی دەنوسن.جیاوازییەکی زۆر لە نێوان هەردووکیاندا هەیە.ئەوەی کە گەورەکان بۆ منداڵانی دەنوسن لەبەر ئەوەی خاوەن ئەزمونن و زیاتر خوێندنەوەیان هەیە دەربارەی منداڵ و ئەدەبی منداڵ لە روی داڕشتن و هونەرییەوە سەرکەوتوون و سودیش لە بیرەوەرییەکانی منداڵی خۆشیان وەردەگرن. بەڵام ئەوەی کەمنداڵان خۆیان بۆ خۆیانی دەنوسن،هەرچەندە لەڕوی داڕشتن و هونەری شیعرەوە کەموکوڕییان تێدایە بەڵام لەهەمان کاتدا ڕاستی و پاکی و جوانی دنیاکەی خۆیانی لە خۆ گرتووە .هەنراوەی منداڵان کۆمەڵێک مەرجی هەیە کە واباشە ئەوانەی کە بۆ منداڵان دەنوسن ئاگاداری بن،چونکە هەنراوە بۆ منداڵان تەنها وشە ڕیزکردن نییە کە بەس پشت بە کێش و

سەروا ببەسترێت. ئەگەر تایبەتمەندییەکانی تیا نەبێت وەکو هەشووە ترێیەکی پلاستیکی وایە ،جوانە ،بەڵام بێ تام و بۆنە. هۆنراوەی منداڵان لە لایەن شارەزایانی بواری ئەدەبی منداڵانەوە زۆر گرنگی پێدراوە و پۆلێن کراوە .مامۆستا حەمەساڵح فەرهادی لە کتێبی (پێگەی شیعری منداڵان لای شاعیرانی کورد) بەرگی یەکەم ، بەم شێوەیە جۆرەکانی شیعری منداڵانی دابەش کردووە.شیعری فۆلکلۆری و شیعری فەرکردن و شیعری وەرگێڕاو و شیعری ئاسایی.زیاتر شیعری ئاسایی بە دەوڵەمەندترین جۆرەکانی شیعری منداڵانی داناوە لەڕووی هونەرییەوە و لەجۆرەکانی تر بە پێشکەوتووتری داناوە.کە کتێبەکەی زیاتر بە ئەم جۆرەیان تەرخان کردووە.منیش لێرەدا بە پێی کارکردنم لەو بوارەدا و خوێندنەوەی بەردەوامم بۆی دەتوانم بەم شێوەیە پۆلێنی بکەم:

١- ئەو هۆنراوانەی کە دەربارەی مامۆستا و قوتابخانە و دایک و باوک ونیشتمان و ئاشتی و سەیران و گوڵ و بوکەشوشە و گیانداران و ....هتد نوسراون.کە دەتوانین بڵێین هۆنراوەی ئاسایی. لەم شێوەیە زۆر نوسراوە و هەیە و دەتوانین بڵێین کە هەموو ئەو کەسانەی کە دەست دەکەن بە نوسینی هۆنراوە بۆ منداڵان لەم شێوەیەوە دەست پێدەکەن..لەم شێوەیەش پانتاییەکی زۆری لە ئەدەبی منداڵاندا داگیر کردووە،دووبارەو سواوییەکی زۆریشی تیایە ئەگەر کەسێکی شارەزا گەشتێک بەناویاندا بکات بە ڕوونی ئەوەی بۆ دەردەکەوێت.

٢- ئەو هۆنراوانەی کە ئاسۆی خەیاڵی منداڵان فراوان دەکەن و بە ئەم سەردەمەش زیاتر گونجاوە و منداڵان بە گشتی چێژ و خۆشییەکی زیاتری لێوەردەگرن .دانانی ئەم جۆرە هۆنراوانە پێویستی بە سەلیقە و شارەزایی و لێهاتوویی شاعیرێکە هەیە و دوورە لە سواوی و دووبارە بوونەوە.کەمێک لە شاعیران لەو بوارەدا ئەسپی خەیاڵیان تاو داوە .ئەگەر سەرنج بدەین لە هۆنراوەکانیان ئەو ڕاستییەمان بۆ دەردەکەوێت.هەروەها جۆرێکی تریش کە هەر پشت بە خەیاڵ دەبەستێت و فراوانکردنی زیاتری ئاسۆی بیری منداڵە و پشت بە لێهاتوویی شاعیر دەبەستێت ، کە دەیت بابەتێکی مەزن و زۆر جاریش زانستی لە چەند دێڕێکی کەم و سنورداردا دەخاتە ڕوو، ئەم جۆرەیان زۆر کەمن وردەکاری باشتری دەوێت .

هەریەک لەم جۆرانەی باسم کردن هۆنراوەی منداڵان پێک دەهێنن کە لە هەموویاندا واباشە شاعیر بزانێت دەیەوێت چ پەیامێک بە منداڵ بگەیەنێت،دوورو درێژ نەبێت کە منداڵ بێزار بکات،بەپێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵ بێت،ڕەچاوی دەروونی منداڵ بکرێت تیایاندا، کێش و سەروای تەواو بێت و پشت بە کێش و سەروای لاواز نەبەستێت،دوور بێت لە دووبارەو سواوی، مۆسیقای ناوەوەی هەبێت و بە ئاوازێک

بوترێت،وشەکانی سەر بە فەرهەنگی منداڵان بێت،وشەی نامۆی زۆر تیا نەبێت، کۆتاییەکی باشی هەبێت کە منداڵ لە کاتی خوێندنەوەیدا چاوەڕوانی دێڕی تر نەکات، چیرۆک ئامۆز بێت،بەخوێندنەوەی وێنە لای منداڵ دروست بکات.پرسیار لای منداڵ دروست بکات و بە دوای وەڵامەکەیدا بگەڕێت یان وەڵامی پرسیارێکی تیا بێت بۆ منداڵ، هەرچەند زۆر جارهۆنراوەی وا دەبینین کە زۆربەی ئەو مەرجانەی تیانییە و بەزۆر ئاخنراوەتە خانەی هۆنراوەی منداڵانەوە..منداڵ لەگەڵ ئەوەی کە ڕوناکی شانەی ژیانە و شادی و خۆشی ناو خێزانە ،نابێت لەبیرمان بچێت کە بنیاتنەری کۆمەڵگاشە ، بۆیە واباشە بە وریاییەوە کاریان بۆ بکەین و بەڕاستی و دروستی لەگەڵیاندا هەڵسوکەوت بکەین و بەرهەمی جوان و ناسک و نوێ و سەردەمیانەیان بخەینە بەردەست ،تا سبەینێ کەسانێکی وریا و ڕۆشنبیر و چاوکراوە و دووربین و ئاسۆ فراوان دەربچن و هەریەکەیان لە بوارێکدا خزمەت بە خۆیان و دایک و باوکیان و خاک و نیشتمانەکەیان بکەن.

من لێرەدا حەز دەکەم کە چەند هۆنراوەیەکی خۆم کە بۆ منداڵانی کوردم نوسیوە بکەمە دیاری .بەو مەبەستەی منداڵان چێژ و خۆشی لەوەربگرن و کاتێکی خۆشی لەگەڵدا بەسەر بەرن و بەگۆرانی بەگوێی منداڵانی تریدا بچرپێنن.

گوندەکەم

گوندەکەم خۆش و جوانە
ڕازاوە و ئاوەدانە
بێ وێنەو بێ هاوتایە
هەر دەڵێی سەیرانگایە
کێڵگە و باخچە وسەرچاوەی
لە ئەڵغام پاککراوەی
خێر و خۆشی گوندەکەم
هەموو کات بەدی دەکەم
ئەوەتا لێو بە خەندە
منداڵانی ئەم گوندە
بە سروود و گۆرانی
ژین پێ دەکەن لە جوانی
بە خوێندنیان ڕۆژانە
دەڕۆن بۆ قوتابخانە
بەڵێنیان داوە هەموان
بە کۆششی بآ وچان

لەگەڵ کردەوەی چـــــاکە
خزمـــەت بکەن بەم خـــاکە
....

گەشتێک بۆ شارباژێڕ ...

سوار فڕۆکەی خەیاڵ بووم
لەسەر ئەزمڕ ڕاوەســـــتام
پۆلێک منداڵی ڕۆح سوک
پێکەوە هـــــاتن بۆ لام
——
پێشوازیم لێکـــــــردن و
بەیەکـــــەوە دانیشتین
وتیان یاخوا بەخێربێی
بۆ شـــــارباژێڕی ڕەنگین
——
نامەیەکیان دا دەســــتم
کەوتمە شـــــــادمانی
چی گوندی شـــارباژێڕە
تیا نوسرابوو بەجـــوانی
——
لەگەڵمدا سەرکــــــەوتن
وریا ،وەک فڕۆکـــــەوان
هەر گوندێکمـــان دەبینی
ناویان دەوت بێ وەستان
——
لەو گەشـتەدا دیمــــەنی
ســـروشتی کوردســـــتانم
وەک تابلۆی جوان و ڕەنگین
بینی بەچاوەکـــــــانم
——
دەنگێکی خـــۆش و ناسک
بەئاگـــــای هێنامەوە
ئەویش دەنگی دایکم بوو
دانیشـــتبوو لامــــەوە
——
وتی ڕۆڵـــــــەی شیرینم

سبەی دەچین بۆ سەیران
بۆ شارباژێڕی شـــــــیرین
پڕە لە سەیرانگای جوان
—
منیش دڵ پڕ لە خۆشی
سەرم خستە سەر کۆشی
دەستی هێنا بەسەرما
دنیا یک خۆشیم نۆشی
—
٢٨/٧/٢٠١٧